11/166
Noiembrie 2016
Anul XIII

Cafeneaua literară

Valeriu PANTAZI

suplimet ARTE POETICE

JULES HURET - Anchetă asupra evoluției literare

„Trenul” Letiţiei Brătulescu a oprit la Biblioteca Judeţeană Argeş

Marţi, 11 octombrie, Biblioteca Judeţeană Argeş a găzduit lansarea volumului de excepţie al profesoarei, doctor în filologie, **Letiţia Brătulescu**. **Trenul** (Editura Gimax, 2016) reface, în regim autobiografic, trasee geografice şi istorice, cunoscute generic, mai puţin ştiute la nivel de amănunt, înzestrate, dincolo de valoarea documentară, cu virtuţi iniţiatice. Titlul însuşi este o metaforă a iniţierii, autoarea mărturisind, în discursul emoţionat de întâmpinare, că episoadele importante din viaţă s-au succedat în cadenţa romantică a roţilor lui, roţi care au purtat-o peste tot pe unde şi-a dorit sau unde destinul a împins-o.

Directorul Bibliotecii, Octavian Mihail Sachelarie, avocatul Mihai Nicolae, poeta şi profesoara Maria Chirtoacă, profesorul Vasile Ghiţescu şi editorul cărţii au evidenţiat sensibilitatea, elevaţia, oralitatea, dar şi accentele pedagogice ale lucrării, la care Letiţia Brătulescu a lucrat vreme de trei ani.

Figura centrală a volumului, aureolată într-o manieră atât de personală de autoare, este Regina Maria, prin extensie – Monarhia din România, văzută ca liant, ferment, stare de veghe, reper pentru trecutul acestui popor confuz, despletit de rostul lui şi cumva tragic, din perspectiva unui prezent perfect imobil.

Trenul este cea de-a patra carte a Letiţiei Brătulescu, deja altele două aşteaptă la frontiera tiparului. Remarcabilă, în acest context, este diversitatea subiectelor abordate cu multă fluiditate – lumea necuvântătoarelor, Berevoieştiul natal, poetica impresionistă, dicţionarele de expresii uzuale din franceza vorbită.

Denisa POPESCU

Eveniment literar la Institutul Cultural Român din Istanbul

Sâmbătă, 3 septembrie 2016, la ICR Istanbul a avut loc lansarea volumului **Înserare pe Bosfor. Antologie de poezie contemporană turcă**. Volumul a apărut în 2015 la Editura Tracus Arte. Cu această ocazie traducătorea volumului, scriitoarea **Niculina Oprea**, a susţinut prelegerea cu titlul ,,*Traducerea ca formă de cunoaştere*”.

Echipa de la ICR Istanbul, condusă de doamna Nadia Tunsu şi având ca şef de proiect pe tânăra Şeila Suliman, printr-o exemplară organizare, a invitat la eveniment poeţii ale căror creaţii literare se regăsesc în antologie. De asemenea, au fost invitaţi să participe cu lecturi scriitorii turci Ayten Mutlu, Enver Ercan, Hilal Karahan, Mustafa Balel, ale căror volume au fost traduse în limba română şi publicate de traducătoarea Niculina Oprea.

Poeta Ayten Mutlu a citit din volumul *Ochii Istanbulului*, Editura Ramuri, 2012. Enver Ercan a citit din volumul *Timp îngemănat*, Editura Limes, Cluj-Napoca. Hilal Karahan a citit din volumul *Strada care caută marea*, Editura Tracus Arte, iar Mustafa Balel, autorul volumului de nuvele *Iniţiatoarea* (volum tradus în colaborare cu Florin Logreşteanu), Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2014, a vorbit despre oraşul Bucureşti, oraş pe care l-a cunoscut în urmă cu mai bine de 30 de ani.

Dincolo de scriitorii care au avut lecturi, ne-au onorat cu prezenţa poeţii Mustafa Köz, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Turcia, Tarîk Günersel, fost preşedinte PEN Turcia, şi Halil Ibrahim Ozcan, vicepreşedinte PEN Turcia. Au mai fost prezenţi poeţii Gülsüm Cengiz, Hasan Varol, Bahadîr Bayrîl, Ozge Ercan, împreună cu echipa redacţională de la revistele *Varîk Yaskmeyve,* şi Mete Ozel, redactor la revista de traduceri literare *ÇN*.

Doamna Sevgi Türker-Terlemez, cunoscută traducătoare în limba franceză şi din limba franceză, împreună cu poeta Adeline Terlemez, a venit special din Franţa la evenimentul organizat de Institutul Cultural Român din Istanbul. Dincolo de emoţia revederii (ne-am cunoscut în anul 2008 la Festivalul Internaţional de Poezie ,,Şiir Istanbul”), poeta Adeline Terlemez ne-a emoţionat lecturând din creaţia sa.

Niculina Oprea şi Enver Ercan

De asemenea, au fost prezenţi domnul Vedat Akdamar şi doamna Şenay Varlîoglu Akdamar, editorii de la Ed. Art Shop din Istanbul şi ai revistei literare *Rosetta Literatura*.

Echipa de la Institutul Cultural Român din Istanbul, condusă de doamna director Nadia Tunsu, şi-a demonstrat o dată în plus un înalt profesionalism. Pe tot parcursul serii, traducerea din limba română în limba turcă şi invers a fost asigurată de inimoasa domnişoară Şeila Suliman, şeful acestui proiect.

Ioanina PRELCU

Gala premiilor *Cafenelei literare* pentru anul 2015 – Ediția a V-a

Vineri, 28 octombrie, la Centrul Cultural Piteşti a avut loc cea de a V-a ediţie a Galei premiilor *Cafenelei literare*. Laureaţii Galei sunt:

Magda Ursache, eseistă, prozatoare, publicistă, redactor la reviste de prestigiu („Conta", „Cafeneaua literară", „ProSaeculum", „Spiritul critic" etc.), asistent la Universitate (Catedra de Limba și literatura română), Iași – *Premiul pentru literatură și spirit critic*.

Paula Romanescu, traducătoare, poetă, publicistă, București – *Premiul pentru traducere*.

Mihai Athanasie Petrescu, prozator și traducător, profesor de limba engleză la Liceul Tehnologic Virgil Madgearu din Roșiorii de Vede – *Premiul pentru traducere*.

Cristian Mihail Miehs, traducător, poet, absolvent al Academiei de Tehnică Militară din București – *Premiul pentru traducere*.

Paula Romanescu a susţinut un recital din lirica românească, iar Magda Ursache a vorbit despre modalităţile de ratare ale scriitorului.

Finanţarea premiilor a fost asigurată de Centrul Cultural Piteşti, prin Primăria Piteşti şi Consiliul local Piteşti. La eveniment au participat îndeosebi scriitori, membri ai Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România, ziarişti şi cititori. Filmul evenimentului poate fi văzut la adresa www.centrulcultural-piteşti.ro. Prezentăm mai jos discursurile laudatio rostite la acordarea premiilor.

MAGDA URSACHE – Premiul pentru literatură și spirit

Absolventă a Facultăţii de litere Iaşi în 1967 (cu diplomă de merit), Magda Ursache este o prezenţă cuceritoare în peisajul literar românesc. Eseistă, prozatoare, publicistă, redactor la reviste de prestigiu („Conta", „ProSaeculum", „Spirit critic"), asistent la Universitate (Catedra de Limba şi literatura română), a publicat romane (*Universitatea care ucide*, Editura Timpul, 1995, *Astă vară n-a fost vară...*, Editura Institutul European, 1996, *Strigă acum...,* Editura Institutul European, 2000, *Conversaţie pe Titanic* Editura Junimea, 2001, *Rău de România*, Editura Junimea, 2003, *Bursa de iluzii*, Editura Opera Magna, 2005), cărţi de eseuri (*Bolile spiritului critic. Eseuri atipice*, Ed. Libertas, Ploieşti, 2006, *Pe muchie de hîrtie*, Editura Ideea europeană, Bucureşti, 2007, *Să citiţi bine!*, Editura Demiurg, Iaşi, 2010, *Vieţile cărţarilor contimporani după Magda U.*, Editura Eikon, 2012, *Comunismul cu rele şi rele*, Editura Eikon, 2013, *Noi vrem Cuvânt! sau Alte feluri de cenzură*, Editura Eikon, 2015), a îngrijit antologii (*Mircea Eliade*, *Meşterul Manole*, Editura Junimea, 1992; *Nichifor Crainic, Puncte cardinale în haos*, Editura Timpul, 1996; *Duh şi slovă*, antologie de poezie creştină, Editura Junimea, 2002; Mircea Eliade, *Arta de a muri*, Editura Eikon, 2006) şi ediţii critice (Mircea Eliade, *Meşterul Manole*, studii de etnologie şi mitologie, Editura Junimea, Iaşi, 1992; Mihai Eminescu, *Doina*, Editura Timpul, 2000; Mihai Eminescu, *Luceafărul*, Editura Timpul, 2001).

Premiile primite până acum: Premiul „Duiliu Zamfirescu" pentru volumul *Conversaţie pe Titanic*, Focşani, 2001; Premiul Asociaţiei „Duiliu Zamfirescu" pentru sprijinirea culturii române, Focşani, 2002; Premiul Festivalului literar „Mihai Eminescu" pentru *Luceafărul*, ediţie critică, Suceava, 15 ianuarie 2002; Medalia omagială „Nichita Stănescu", Ploieşti, 2006, acordată de Centrul Judeţean pentru conservarea şi promovarea culturii tradiţionale; Premiul pentru proză al revistei „Convorbiri literare", 2006; Premiul pentru eseu-publicistică al Filialei Iaşi a U.S.R., pentru *Bolile spiritului critic. Eseuri atipice*; Premiul pentru ştiinţa limbii, acordat de revista „Argeş", 2008; Premiul revistei „Contemporanul. Ideea Europeană", „Pentru patosul revoltei", 2009; Premiul pentru eseu-publicistică al Filialei Iaşi a U.S.R., pentru *Comunismul cu rele şi rele*, 2013; Premiul „V. Voiculescu", 2016 – reprezintă, cred, o răsplată insuficientă pentru bogăţia şi impactul demersului artistic de care se face vinovată la modul sublim Magda Ursache.

În eseuri, dar şi în romanele publicate, Magda Ursache nu demolează, nu demitizează, ci, cu un limbaj suculent şi adesea incisiv, încearcă să spună lucrurilor pe nume, ca orice om de spirit căruia îi pasă de ceea ce se întâmplă în ţara lui. Şi se întâmplă, de exemplu, că am început să uităm cine suntem, că am început să ne negăm ca entitate istorică, naţională şi culturală, că am început să ne „epurăm" iarăşi valorile şi că acest proces aberant nu l-a ocolit nici pe Noica, nici pe Cioran, nici pe Eliade: „Acuzele s-au înteţit după '89: Eliade – un crypto-legionar, Eliade – un poligraf mediocru, Eliade – un receptacul de idei schizoide, Eliade – un depăşit şi ca istoric al religiilor, şi ca scriitor, şi ca tot. Aceiaşi cronicari, cu alţi şalvari, aceiaşi poeţi, cu alţi epoleţi (sau fiii lor) deconstruiesc, demantelează supravalorificarea lui Eliade, în ignorarea ideii lui Eliade că sîntem prea săraci pentru a ne putea permite distrugerea valorilor; că distrugerea valorilor e un lux al marilor culturi; că prea mult spirit critic strică" (p.169). Magda Ursache nu ocoleşte aceste probleme reale din spaţiul cultural românesc. Deşi mulţi cred altfel, ea nu deconstruieşte, ci radiografiază o stare de fapt, adună şi descrie motivele pentru care mulţi intelectuali ajung să-şi mărturisească „ruşinea de a fi român", pentru ca, din conştientizarea lor, să răsară, poate, un alt fel de ruşine: cel rezultat din negarea vehementă a identităţii şi a apartenenţei. Fiindcă, dintotdeauna, „ca să exorcizezi răul, trebuie să ai curajul să-l descrii" (p. 207). Iar Magda Ursache are şi curaj, şi limbă ascuţită, şi argumente. „Bolile spiritului critic" sunt reale și au nevoie de tratament, nu de trecerea lor sub tăcere.

O carte cum este, de exemplu, „Noi vrem cuvânt!" are puţine şanse să fie citită, promovată la tv sau la radio, prezentată în şcoli şi universităţi, lansată cu tam-tam. Este o carte serioasă şi incomodă, despre oameni şi cărţi care nu tac, nu uită şi nu iartă, nicidecum un „bestseller" agramat, cum scot „personulităţile" momentului, de la Mihaela la Andreea, Andra, Lucian, Mirciulică şi tot neamul lor; nu este un „bestseller" fabricat de politicieni sau interlopi în detenţie, cu scopul reducerii perioadei de arest, deci nu are şanse să primească premii şi să fie numită „cartea anului". Şi totuşi, a fost una dintre cărţile anului. Sau ar fi trebuit să fie, dacă am trăi într-o lume normală. Căci spune Magda Ursache, într-un discurs impecabil: dacă în „epoca de aur" nu puteai publica nimic fără compromis (măcar un poem omagial era obligatoriu să publici, altfel stăteai cu volumele în sertar), postdecembrist, cel mai bine se publică (şi se vând) lucrările (indiferent de specie şi gen literar) care „înfierează", cu mânie elitistă (rimează cu „comunistă"), ţara mică, ţara de tâmpiţi, istoria cu remarcabili feciori de curvă la conducerea ţării, lenea, hoţia, prostia fără margini care caracterizează, chipurile, un popor care nici măcar n-ar avea dreptul la existenţă printre popoarele civilizate ale lumii... Se răstălmăcesc miturile, legendele, tradiţiile şi obiceiurile strămoşeşti, dar şi faptele istorice reale, se banalizează suferinţa martirilor din închisorile comuniste, se fac „procese" comice ale comunismului, în care procurori şi avocaţi sunt urmaşi de torţionari şi vânzători de ţară. Spune Magda Ursache: „Cultivăm pasivitatea, inerţia, slăbiciunea colectivă, declarând sacrificiul pentru neam şi credinţă inactual. Şi nu pot să nu văd că repudierea neamului, a credinţei prinde la tânăra generaţie. În şcoală, nu se învaţă despre martiriul celor care n-au cedat doctrinei comuniste: Iuliu Maniu, Gh. Brătianu, Mircea Vulcănescu, Valeriu Gafencu, Anton Golopenţia, Petre Ţuţea, Dumitru Stăniloae, N. Steinhardt, V. Voiculescu, Gyr, Dinu Pillat, Barbu Slătineanu, Sergiu Al.-George. În URSS, au murit în lagăre aproximativ 600 de scriitori. La noi? Şi la noi! Numai că n-avem monumentul scriitorilor deţinuţi politici, proiectat de Ion Lazu; avem, în schimb, casa memorială Traian Iancu" (pag. 21). În plină „hemiplegie a memoriei" a contemporanilor săi, Magda Ursache refuză să-şi amintească „dirijat", să comemoreze „dirijat", în numele unei inacceptabile *political correctness*. Noile etichete şi „legi antifascism" seamănă izbitor cu cele de care, în 1989, am crezut că ne despărţim; greşit! – tocmai s-a propus, printre alte aberaţii politice, demontarea statuii lui Mircea Vulcănescu, situaţie care aminteşte de gestul Mariei Banuş, cea care găsea în torţionarul Chişinevschi „izvor de forţă şi tărie". Poeta recuperată de ICR „cerea să eliminăm din folclor cântecele cu foaie verde, ca fiind... legionare" (pag. 24).

Magda Ursache este cunoscută mai mult ca eseistă şi critic literar, decât ca romancieră, deşi cele trei direcţii sunt complementare şi nicidecum în contradicţie. Vom întâlni în romanele ei acelaşi simţ al umorului, aceeaşi ironie care nu demolează, ci doar încearcă să puncteze partea meschină a climatului literar contemporan, pe care le-am întâlnit şi în eseuri. Scriitoarea de la Iaşi, cumva în maniera lui Caragiale, simte enorm şi vede monstruos. Are capacitatea de a surprinde mecanismele de funcţionare a sistemului de relaţii, complicităţi, cabale şi compromisuri din lumea literară. O documentaţie la zi şi o limbă ascuţită, adăugate inteligenţei şi culturii, fac din Magda Ursache o scriitoare incomodă, de unde şi vizibilitatea ei redusă, prin eforturile conjugate ale celor deranjaţi de francheţea cronicilor.

Un roman cum este *Conversaţie pe Titanic* (Editura Junimea, 2001) a trecut aproape neobservat, deşi are toate ingredientele unui roman de succes: scriitură modernă, intrigă amoroasă, stil vioi şi umor cât cuprinde. De fapt, avem de-a face cu povestea unei zile joyceiene (există destule elemente comune cu *Ulise* de James Joyce), lungi cât o viaţă întreagă, în care soarta unui cuplu se decide pe fundalul zgomotos al mediului artistic postdecembrist. Cele două voci narative au parole de identificare („Vînare de vînt" pentru Cati şi „7 autori în căutarea unui cititor" pentru Aurel Slavu), iar conversaţia lor este asemănătoare cu una între surzi: cei doi soţi nu se aud, au acelaşi sistem de referinţă, dar nu îşi pot decoda mesajele, şi aceasta din cauza factorilor perturbatori: o iubire secretă şi devastatoare, în cazul ei, înverşunarea şi ipocrizia din viaţa literară şi universitară ieşeană, în cazul lui.

Mai mult decât eseurile, romanele Magdei Ursache fascinează prin limbaj, prin forţă imaginativă şi prin stilul inconfundabil al luptătoarei cu morile de vânt. *Bursa de iluzii* (Editura Opera Magna, Iaşi, 2005), chit că Magda Ursache pare a nu o recunoaşte, este un roman à clef („Precizez cã acest roman nu este o carte à clef. M-am aflat în exerciţiul ficţiunii şi cer *imunitate ficţională*"), scris cu nerv şi cu umor, în care personaje perfect recognoscibile, autori ieşeni în vogă, poeţi, prozatori, critici literari şi profesori universitari apar alături de dubluri imaginare (Rică, de exemplu, este varianta fictivă a unui cunoscut scriitor şi participă la banchet împreună cu acesta) ca „juraţi" furioşi/ oneroşi/ abulici etc. într-un proces... de decernare a premiilor literare pe anul 2004. Autoarea însăşi devine personaj, pomenit în treacăt de celelalte, prezentă prin vorbele ei de duh care circulă nestingherite şi printre prieteni, şi printre duşmani, perdantă în chip firesc şi aşteptat (nedreptăţirea valorilor autentice face parte din normalitatea literară contemporană) alături de Dumitru Mitrofan, de Dumeniuc şi de alţi scriitori cărora talentul şi verticalitatea morală le-au adus numai prejudicii. Cele şapte zile în care se fabrică premianţi literari şi noi genii locale durează cât şapte zile biblice, pentru că Dumnezeul literaturii are nevoie de suport mitic pentru a-şi crea „bursa de iluzii", o lume

butaforică, din carton şi poleială. Ca şi celelalte romane, *Bursa de iluzii* nu este doar roman satiric, centrat pe luarea în răspăr a neregulilor, a anomaliilor şi a efemerului care-l împiedică pe scriitorul de talent să respecte adevărata miză a literaturii, potenţialul ei universal şi etern. Magda Ursache „rîde enorm şi vede monstruos" (p. 190), „de-asta nu place criticilor de profesie, pe care-i tot prinde-n bolduri pentru insectarul ei. Bolduri pentru critici. Republica Literelor funcţionează şi acum ca o dictatură. Grupurile totalitare decid. Dacă nu intri în labirintul lor de interese, pierzi toate premiile. Privilegii după calităţi? Aş." (p. 190). Cu toate acestea, deşi plasată cu bunăştiinţă printre scriitorii cu „vizibilitate redusă", Magda Ursache scrie, are curajul să spună ceea ce trebuie spus şi n-o face cu ranchiună şi cu trufie, aşa cum o fac personajele din *Bursa de iluzii*.

Magda Ursache supreviețuieşte prin scris într-o lume ciudată. Puţini recunosc perpetuarea unui misoginism cultural, creatoarele însele, din motive lesne de înţeles, pronunţându-se vehement împotriva ideii că ar fi probat vreodată experienţa excluderii şi a minimalizării; dimpotrivă, multe consideră că egalitatea de şanse este o realitate şi că recunoaşterea în domeniul artistic ar ţine doar de criterii valorice. Că nu este aşa, însă, o dovedeşte hermeneutica – cel mai adesea reductivă, opera scriitoarelor fiind analizată mai degrabă din perspectivă psihanalitică/ fiziologică, atunci când nu beneficiază de opinii critice vag laudative sau de „plutiri" romanţioase în jurul textului, orientat cu precădere spre un sens pe care nu-l are.

Modalităţile de receptare a literaturii „feminine" (asimetria este de-a dreptul bizară: nimeni nu vorbeşte despre „literatură masculină", iar autoarele sunt comparate între ele, niciodată cu autori de genul, normal, masculin, vorbindu-se, cel mult, de influenţe cu sens unic: influenţa lui E. Lovinescu asupra Hortensiei Papadat Bengescu, influenţa lui George Topârceanu asupra Otiliei Cazimir, a lui D. Anghel şi Ion Minulescu asupra Claudiei Millian, ca să dăm doar exemple arhicunoscute) obligă la reflecţie pe marginea raportului dintre scris, condiţionare biologică şi decodificarea mesajului pe care-l transmiţi. Atunci când se iau în discuţie producţiile „sexului slab", prea puţini exegeţi ratează prilejul de a dovedi un reducţionism misogin, amestecând, în ceea ce ei consideră a fi limbaj critic, termeni din câmpul semantic al bucătăriei (sună mai bine decât „laborator de creaţie"), ustensile specifice, obsesii olfactiv-culinare, maternitate (cele trei categorii găsite de Ovidiu – matroane, curtezane şi prostituate – se amestecă „postmodernist", după principiul similitudinii, al analogiei tendenţioase) şi alte asemenea delicateţuri semantice, pentru a se atrage atenţia că este vorba despre o scriitoare şi nicidecum despre un scriitor. Periculos de inteligentă, talentată şi cu limbă ascuţită, Magda Ursache este greu şi de învins cu aşa arme, şi de ignorat. Ea înţelege tot şi nu tace, poate fiindcă ştie că răul se întinde victorios doar atunci când oamenii buni tac.

Valeria MANTA TĂICUŢU

PAULA ROMANESCU – Premiul pentru traducere

Dacă ar fi și numai oficiantul celor două gesturi semnificative de recuperare a poeziei carcerale românești, din 1999, cu antologia în limba franceză *Poésie enchaîné/ Poezie înlănțuită* și respectiv antologia bilingvă română - franceză din 2012 *Unde sunt cei care nu mai sunt?/ Où sont-ils ceux qui n'existent plus?* și ar fi suficiente argumente pentru a descoperi în Paula Romanescu vocația și destinul literar complex care o consacră în primul rând ca personalitate de mare aderenţă etică în raport cu valenţele axiologice ale fenomenului poetic.

Pentru că înainte de a fi un traducător de excepţie Paula Romanescu este o poetă de excepţie, ataşată valorilor mai ales prin capacitatea rarisimă de a vedea natura lor contiguă, înţelegând aici percepţia imposibiliăţii de a le extrage din ansamblul de inefabile interdependenţe care contureză tipologiile culturale.

Dacă o auzi vorbind despre limbă, neam, suflet românesc, nu se poate să nu rămâi impresionat de spontaneitatea care așează atât de firesc liniile de forță ale proceselor istorice într-o ordine umană exemplară și accesibilă, cu toate extensiile de semnificare manifestate în personalităţi literare şi destinele lor tragice, apte să structureze constelaţia de modele existenţiale ce ar putea şi pot, indiscutabil, să dea sensul profund al vieţii.

Interesul pentru blestematul deceniu al comunismului incipient, torţionar, de aici vine, din această mare obsesie de a restitui demnitatea istorică unui ectip naţional deteriorat de ideologia anilor de coşmar şi destructurat de convenţiile sociale artificiale ale vremilor de acum. Acestei tensiuni lăuntrice îi corespund şi convingerile explicite ale poetei care intuiește în scenariile extreme în care s-au desfășurat viețile *generației osândite* deslușirea unui mesaj de rezistență, de valabilitate transgeneraționistă, apt să imprime o dinamică specială, *in spe*, tuturor generațiilor care vor veni. Între *a fi* și *a avea*, acul metafizic trebuie să încline întotdeauna către *a fi*, ne mărturisește Paula Romanescu. Omul este o ființă care trebuie să tindă în permanență *să fie* și *să devină* ceva. Este, dacă vreți, un fel de consacrare a virtuților umane de depășire a contingențelor și de reașezare a lucrurilor în esențialitatea alcătuirii lor.

Cine este de fapt această Doamnă care impune prin ținută și caracter o atât de netedă, tranșantă personalitate, pe care ai putea-o asocia unei rigori aproape geometrice dacă nu ar etala în același timp (multi)accentuale și infinitezimale fațete ale unui învăluitor spirit liric?

Născută în Ţuţuleştii de Argeş, unde aude încă „pumnul de greieruşi” cântând în iarba copilăriei, licenţiată a Universităţii Bucureşti, Facultatea de Limbi Romanice şi Clasice, şi membră a Uniunii Scriitorilor din România este laureată a numeroase premii şi distincţii care adaugă prezenţei sale în spaţiul cultural contemporan prestanţa vizibilităţii şi recunoaşterii oficiale. Dacă multe premii sunt recunoaşteri ale meritouasei sale activităţi „în competiţie” în cadrul unor festivaluri şi concursuri literare de mare alonjă – şi aici putem include şi distincţiile literare acordate pentru „excelenţă în traducere” – decorarea cu Meritul Cultural în Grad de Cavaler, obţinut în România, şi cel al Academiei Europene de Ştiinţe, Litere şi Arte, obţinut în Franţa, Paris-Sorbona, reconfirmă fără echivoc calibrul şi altitudinea intelectuală ale aceleiaşi activităţi. Din 1993 până în 2014 scrie şi publică 14 volume originale, excluzând reeditările sau casetele audio, cu o medie de apariţie de doi ani şi jumătate, uneori cu pauze editoriale mai mari. Acest argument statistic poate dimensiona ceva mai precis energiile creatoare ale Paulei Romanescu, scriitor care, dincolo de poezie, ce rămâne marea sa pasiune, nu îşi refuză satisfacţiile date de tuşeul eseistic ori caligrafia pamfletară. Reperspectivarea lui Caragiale, ca oglindă permanentă a „abisalităţilor miticiste” din sufletul românesc, este un bun exemplu. Acestor variabile de semnificativ demers scriitoricesc, fără doar şi poate le corespund constant o mare iubire, cea pentru limba franceză; cu minime excepţii, volumele apărute fiind însoţite de varianta în această limbă. Ca traducător din şi în franceză, limbă pe care poeta o stăpâneşte în chip desăvârşit, trebuie să ştim din capul locului că poeţii pentru care nutreşte un adevărat cult alcătuiesc împreună „treimea cea de o rostire”, sunt pilonii esenţiali ai rostirii poetice româneşti – Eminescu, Arghezi, Blaga.

Despre ei şi pentru ei nu a pregetat şi nu pregetă să vorbească aplicat, cu entuziasm la modul erudit, dispunând şi de o memorie ieşită din comun, graţie căreia reuşeşte să compare texte, variante, oferind celor dispuşi să asculte adevărate regaluri în care toate gesturile sunt comprimate pentru a face loc numai inflexiunilor muzicale ale vocii. Şi pentru Bacovia are o mare admiraţie, dar întotdeauna pare să cultive pasiuni acaparatoare pentru primii, lui Arghezi acordându-i o atenţie preponderentă. Îl consideră un poet covârşitor, atât ca sens cât şi ca dificultate în traducere. Activitatea de traducător este masivă, poeta aplecându-se şi asupra textelor lui Ion Minulescu, Ion Horea, Emil Lungeanu, dar şi asupra celor ale lui Verlaine, Apollinaire, Ch. Maurras. A tradus şi piese de teatru pentru Teatrul de Stat din Oradea sau Radio România Cultural. Listele sunt aproape un inepuizabil material biobibliografic şi probabil numai premiile luate pentru această activitate, uneori la intervale extrem de scurte raportate la durata unei vieţi, pot marca semnificativ aceeaşi biografie: Premiul de Excelenţă în traducere SRH, România, 1997, Premiul Eminescu, pentru traducere, Turnu Severin, 2004, 2013, Premiul Festivalului Internaţional Lucian Blaga, pentru traducere, Sebeş-Alba, România, 1996, 1998, 2004.

Dacă asociem acestora premiile şi distincţiile obţinute pentru activitatea poetică închidem un cerc perfect care circumscrie o laborioasă şi temeinică activitate literară:

- Premiul Europoésie, France, 1993, 1994, 1996, 1997;
- Premiul Menhir de poésie, France, 1996;
- Premiul Academiei Carpatica - Mari poete ale României, 1998.

Colaborările în periodice şi reviste sunt la fel de numeroase şi ele, atât din România cât şi din străinătate, dând conţinut unei substanţiale prezenţe literare: *Interférences* (Revista LCCSRF), *Magie Rouge*; *Jef* (Revista Fundaţiei Jacques Brel) Belgia; *Revista Română de Drept Umanitar, Viaţa Medicală,* România; *Terpsichore, Les Nouvelles de Roumanie*, Franţa; *Pasărea Măiastră, Caietele Columna, Gând Românesc, Acasă, Poesis, Steaua, Pietrele Doamnei, Curtea de la Argeş, Literatorul, Bucureştiul literar şi artistic, Paşii Profetului* etc. Numeroasele colaborări cu recitaluri de poezie, atât la radio cât şi în formatul cultural din televizual, fac vizibilă o personalitate de o modestie copleşitoare – rod al unei riguroase şi pline de bun-simţ educaţii primită încă din copilăria timpurie pe linie maternă, în care nasului i se cerea să rămână la locul său şi să nu urce – dar care îşi priveşte destinul scriitoricesc ca pe o provocare şi ca pe un ritual în care trebuie să dai şi să te oferi, în prelungirea aceleiaşi tiranice, dar atât de fascinante, deontologii şi propensiuni spirituale care îl obligă pe omul exemplar la actul înlocuirii termenilor de rezonanţă în metafizica fiinţialităţii pe acutizarea şi nevoia sensului de *a fi*.

Iată numai câteva colaborări: Radio România Cultural, Radio România Internaţional, TVR Cultural (*Clipa de poezie*), TVRM (*Confluenţa Artelor*), TVR Cultural Braşov (*Interferenţe Culturale*), TV Sigma (*Întâlnire cu scriitorii*), Argeş TV.

Este prezentă aproape oriunde se vorbeşte despre poezie şi se cultivă cu rafinament poezia, unde se citeşte poezie, cu ocazia simpozioanelor, manifestărilor literar-artistice, aniversărilor numelor reprezentative ale liricii româneşti, de la Biblioteca Metropolitană şi Institutul Francez din Bucureşti la diaspora, în cadrul activităţilor organizate de Biserica Română din Paris, în centre culturale, în case memoriale, în biblioteci, inclusiv, spre bucuria noastră, în Biblioteca Judeţeană Dinicu Golescu din Piteşti. Este prezentată în antologii reprezentative din ţară şi din Moldova de peste Prut şi reţinută de ediţiile succesive ale *Istoriilor literaturii române* scrise de Ion Rotaru, apărute în Bucureşti, la Editura Niculescu (2000), ori la Editura Tempus (2006, 2009).

Poezia este voce interioară, de fapt „tăcere înflorită”, afirmă această mirabilă poetă cu atâta fineţe, acul percepţiei este întotdeauna ireversibil îndreptat către această muţenie interioară, care se exteriorizează fatalmente în actul liric. Poate fi o respirare de câteva clipe ca într-un *haiku*, o elipsă vorbitoare – este o specie de poezie niponă pe care o îndrăgeşte – sau o durere iniţial confuză ca într-un *ruba'i*, dezvoltată pe patru linii – poeta îl iubeşte tot atât de mult pe Omar Khayyam, din care a şi tradus în franceză. Poate *fi*.

Cu marea sa acurateţe, Paula Romanescu ştie că şi fragilului dar răzbătătorului fir de iarbă îi este dată o anumită cale care duce către un anume fel dar durabil triumf: „*Nu vreau* (dar nici nu ştiu)/ să zbor./ Nu mă mai îmbiaţi/ c-un colţ de cer/ şi doi stânjeni de rai.../ De fapt sub carul mare/ atâtea aripi/ abia de pot să-ncapă./ Nici pe pământ/ nu-i loc pentr-o cărare/ numai a mea./ Aş vrea/ (dar să nu râdeţi!)/ Aş vrea/ să merg/ pe apă.” Aparenţele ludice, uşor parodice, nu trebuie să confişte privirea în straturile superficiale. Poezia poate fi şi este singura cale care ne confirmă îndumnezeirea în sensul harului ei cel mai adânc.

Marian BARBU

MIHAI ATHANASIE PETRESCU – Premiul pentru traducere

Prozatorul şi traducătorul **Mihai-Athanasie Petrescu** este născut în Braşov. Licenţiat al Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine a Universităţii Bucureşti şi posesor al unui master în management educaţional, predă limba engleză la Liceul Tehnologic Virgil Madgearu din Roşiorii de Vede. Acest pasionat de istoria aviaţiei, scrie romane, proză scurtă, ambiţionează studiul literar, dar cochetează şi cu epigrama în calitate de traducător, este coautor al unei cărţi serioase ca *Monografia Liceului Economic Roşiorii de Vede* şi al uneia despre *Siguranţa alimentară*, prima apărută în 2007 la Editura SemnE, a doua în 2009 la Editura Printech.

În măsura în care pasiunea sa pentru zbor nu este una decoroasă, de apartament – şi nu este –, el se preocupă de relaţiile româno-franceze din domeniul aeronautic, de Henri Coandă şi Traian Vuia, traducând lucrări cu acest subiect în franceză şi engleză, pentru ediţii bilingve. Alături de acestea, el traduce şi lucrări cu tematică religioasă, dar şi *Epigramele cazone* ale lui Nicolae Dărăbanţ, apărute la Editura Societatea Scriitorilor Militari, în 2006. Recent, el a tradus pentru revista *Cafeneaua literară* din Jules Huret, „Anchetă asupra evoluţiei literare".

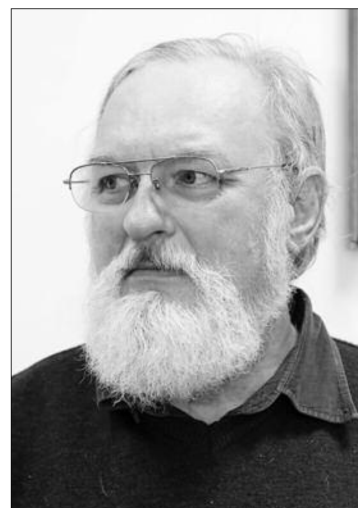
Iată, deci, un profil literar care ar putea deruta prin diversitatea preocupărilor sale. Totuşi, centrul de greutate este structurat de romanul *Un urs în oraş*, Editura Euro Vida M, 2000, şi de prozele scurte reunite sub un titlu comun, *Compunere cu început dat*, carte scoasă la Editura Tipoalex, în 2015. Blogger şi colaborator asiduu al periodicelor ceva mai generaliste, dar şi al unor reviste literare – d.e. *Cafeneaua literară*, *Oglinda literară* –, este inclus în trei antologii de proză scurtă şi în două antologii generale.

Mihai-Athanasie Petrescu este laureat al câtorva premii: menţiune la concursul „Dor de dor", 2008, premiul Casei Naji Naaman, pentru întreaga activitate, şi premiul pentru proză al revistei *Caligraf*, acordat pentru volumul *Compunere cu început dat*, în 2016.

Acest ultim volum are toate datele care pot consacra cariera unui prozator de cursă lungă, înţelegând prin aceasta etalarea unei scriituri alerte, umorul problematic cu închidere discretă în fabula moralizatoare, manipularea textuală. Mihai-Athanasie Petrescu are atât un simţ deosebit al calcherii evenimentelor secundare, cât şi capacitatea de a se concentra pe conturul faptelor care dau conţinut vieţii mărunte. Pe aceste situaţii tipologice îşi dezvoltă fermecătoarele şarje humoristice. *Compunere cu început dat* este o suită de *momente şi schiţe* camuflată de un *quiproquo* textual care îşi propune să construiască din capul locului o intrigă pe această strategie de seducţie textuală. Cele 34 de texte care alcătuiesc volumul nu au nicio legătură unul cu altul, dar sunt adăpostite de streaşina generoasă a unei postfeţe la un *viitor fost roman*. Ni se dau astfel explicaţii lămuritoare cu privire la originea acestor miniaturi literare, ele nefiind altceva decât resturi dintr-un manuscris, cândva unitar, scris de celebrul scriitor Aurel Nicolae Onimescu. Este suficient ca să punctăm că în grilă schimbată numele „vestit" este *Anonimescu*. Proaspătul editor, excedat de celebritatea scriitorului de mai sus, încearcă să reconstruiască romanul distrus în fapt de o stăncuţă deprinsă cu arguţiile fără perdea şi rămasă fără stăpân, care reuşeşte să pătrundă în turnul de fildeş, o banală bucătărie de apartament, şi face praf manuscrisul iniţial în care era gata încheiat un colosal roman. De pe aceste premise, jocul fără limite recompune un puzzle social tipologic, varietatea hogarthiană de portrete, miticismul sinistru uneori al societăţii fără prinţip, care doarme în mioriticul dar convulsivul, confuzionantul somn contemporan. Miza aceasta nu este niciodată pierdută pe parcursul sinuoaselor desfăşurări şi această alegreţe, care îşi are eleganţa ei, îl recomandă pe Mihai-Athanasie Petrescu ca – de această dată – viitor prozator autentic, cu primele borne ale acestei biografii deloc ipotetice atinse. Iar pentru *Cafeneaua literară* un partener premiat cu bucurie.

Marian BARBU

CRISTIAN MIHAIL MIEHS – Premiul pentru traducere

Cristian Mihail MIEHS este absolvent al Academiei de Tehnică Militară din Bucureşti, facultatea de Tancuri-Auto, promoţia 1975. El a lucrat ca documentarist în cadrul Centrului de Informare şi Documentare al M.Ap.N., unde a efectuat traduceri din reviste militare străine, pentru că domnia sa cunoaşte nu mai puţin de cinci limbi: germană, engleză, franceză, italiană şi spaniolă. Pentru toate acestea el a trecut cu succes toate examenele de traducător. Domnul Cristian Mihail MIEHS a fost autorizat de către Ministerul Justiţiei ca traducător autorizat pentru toate cele cinci limbi. În prezent lucrează ca traducător liber profesionist.

Vreme de un an (august 2000 până în iunie 2001) dl. Cristian Mihail MIEHS a fost redactor la revista *Viața armatei*.

Opera sa se constituie mai cu seamă din cele opt volume pe care le-a tradus, și anume:

Versiunea în limba engleză a volumului bilingv de Haiku *Fața nevăzută a lunii - The Moon's Unseen Face*, de Vasile Moldovan, Editura SEMNE, 2001; Traducerea, din limba engleză, alături de alți doi traducători, a lucrării *STASI – The Untold Story of the East German Secret Police - STASI – Fața ascunsă a poliției secrete est-germane, de John O. Koehler*, Editura Omega, București, 2001, două volume; Traducerea, din limba engleză, alături de Ionel Nicu Sava, a lucrării *Capitalism Without Capitalists – The New Ruling Elites In Eastern Europe - Capitalism fără capitaliști – Noua elită conducătoare din Europa de Est*, de Gil Eyal, Ivan Szelényi și Eleanor Townsley, Editura Omega, București, 2001; Versiunea în limba engleză a volumului bilingv de haiku *Arca lui Noe/ Noah's Ark*, de Vasile Moldovan, Editura Ambasador, Târgu Mureș, 2003; Versiunea în limba engleză a volumului bilingv de haiku *Ikebana*, de Vasile Moldovan, Editura Orion, 2005; Traducerea din limba germană a cărții *Das Geheimnis des Herzmagneten - Secretul magnetului inimii*, de Ruediger Schache, Editura Adevăr Divin, 2010; Traducerea, din limba germană, a cărții *Lebendige Nahrung - Hrana vie*, de Ernst Günter, Editura Adevăr Divin, 2011; Traducerea din limba germană a cărții *Die 7 Schleier vor der Wahrheit - Cele 7 văluri în calea adevărului*, de Ruediger Schache, Editura Adevăr Divin, 2012.

Autorul a publicat și multe poeme proprii în antologia de poezie și proză *Amintiri şi speranţe*, Editura Perpessicius, București, 2002.

Mă gândesc întotdeauna, atunci câd citesc un text tradus, la cât de fericit poate să fie un om care, cunoscând una sau mai multe limbi, poate citi *în original* tot ceea ce își dorește. Adică el poate să citească în original sonetele lui Petrarca și *Infernul* lui Dante, *Paradisul pierdut*, al lui John Milton, și *Corbul* lui Poe, *Cântec pentru exhinox*, al lui Saint John Perse, poeziile lui Baudelaire sau poemele în proză ale poetului vagabond Rimbaud; și câte altele...

Dar de harul traducătorului beneficiem și noi, ceilalți, cititori și creatori deopotrivă. Și mă gândesc că fără traducători am fi atât de săraci cultural.

Pe de altă parte, fără traduceri nu am avea etaloanele literare la care să ne raportăm propria creație, propria literatură. Pentru că nu ar fi să ne raportăm atât la literatura generației noastre, care firește că este cea mai importantă de la facerea literaturii și până astăzi, cât la literatura universală. Iar această literatură universală o cunoaștem prin traducători... La ce nivel valoric ne situăm noi cu poezia, cu proza, cu arta dramatică? Atingem noi nivelul la care se scrie azi poezie, proză, dramă? Nu îl atingem? Suntem, într-o direcție sau alta, mai buni? Nu suntem? Nu o vom afla decât citindu-i pe ceilalți, pe francezi, pe nemți, americani, spanioli, englezi și așa mai departe. Pentru că un scriitor autentic trăiește în familia, mare, a literaturii, iar nu în secta generaționistă. Trei dintre traducătorii care deschid pentru noi ferestrele literaturii universale sunt premiați, azi, de *Cafeneaua litarară* și Centrul Cultural Pitești. Ei sunt Cristian Mihail MIEHS, Paula ROMANESCU și Mihai Athanasie PETRESCU. Nu avem decât să-i felicităm pentru harul lor; și pentru premiu, firește.

Virgil DIACONU

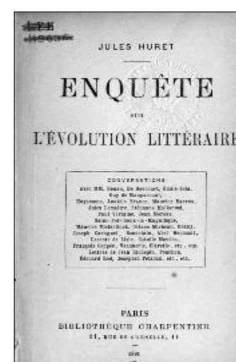
■ Nr. 33
■ Noiembrie 2016
Cafeneaua literară

ARTE POETICE

JULES HURET

Anchetă asupra evoluției literare

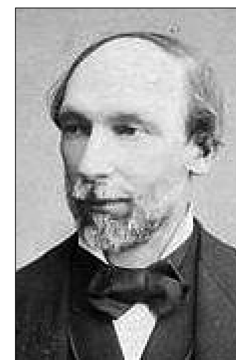

Convorbirile cu Auguste Vacquerie, Jules Claretie, Edmond de Goncourt, Émile Zola, Raoul Ponchon, Gabriel Vicaire, Jean Dolent, Juliette Adam, Saint-Pol-Roux-Le-Magnifique, Joseph Garaguel fac parte din volumul Jules Huret, *Anchetă asupra evoluției literare*, Biblioteca Charpentier, 1891. Anterior, convorbirea a fost publicată în *l'Écho de Paris*.

INDEPENDENȚII

Mi-aș dori, nu ascund acest lucru, să reunesc sub rubrica aceasta generoasă toți scriitorii pe care nu îi putem încadra în categoria celor *așa-zis apreciați*, fără să dăunăm, dacă nu originalității lor artistice, atunci măcar lăudabilei lor năzuințe spre independență. De altfel, nu vom examina natura acestei independențe care ar putea foarte bine, cel mai adesea, să nu fie decât sporadică. Poate că unii dintre ei, într-adevăr, nu au putut să nu observe cu nemulțumire decăderea Romantismului. Dar nu e greșeala altora dacă eforturile lor n-au fost capabile să canalizeze diferitele grupări în cadrul unei estetici comune? Totuși, voluntară sau nu, izolarea lor are avantajul de a arăta la aceștia diferențe de spirit mai clare, mai accentuate în comparație cu artiștii care, manifestând o solidaritate a confruntării fățișe, și-au asumat astfel diminuarea importanței fiecăruia ca personalitate distinctă. Cu toate acestea, ei sunt cei care, la finalul acestei anchete, ne vor arăta care sunt legăturile dintre realizările și virtualitățile artei moderne. Ei sunt aceia care ne vor da imaginea cea mai exactă a literaturii așa cum este, așa cum va fi aceasta din ce în ce mai evident, cu alte cuvinte o forță socială într-atât de puternică încât poate să se manifeste chiar și în mod anarhic, lucru de dorit uneori în condiții extraordinare.

Discuție cu poetul AUGUSTE VACQUERIE

- Oh, dar veți găsi în mine un adversar înverșunat al tuturor etichetelor și al tuturor clasificărilor! Simboliști, psihologi, naturaliști, ce mai e și asta? Știați că victor Hugo a protestat toată viața împotriva epitetului romantic și că nici eu, în ce mă privește, nu l-am acceptat niciodată? În pofida marii admirații pe care i-o port lui Victor Hugo, în pofida cultului pe care îl am pentru geniul său incomparabil, nu am consimțit niciodată să fiu luat drept unul dintre discipolii săi. Căci, spre exemplu, ce au în comun geniul lui Hugo și geniul lui Théophile Gautier? Să analizăm din operele celor doi lucrări pe care le putem compara: *Rinul* lui Hugo și *Călătorie în Spania* a lui Gautier. Ce prăpastie se află între cele două viziuni! Cu toate acestea, admirația lui Gautier pentru Hugo era imensă, acesta întrupa zeul în care ar fi dorit să se absoarbă. Prin urmare, dacă nu este posibilă o clasificare comună pentru doi scriitori, atunci cum puteți admite că un curent literar poate să aibă sens, și, până la urmă, care ar fi utilitatea acestuia? Nevoia aceasta de clasificare și de elaborare a teoriilor poate duce la aberații stranii. Pentru mulți, chiar și în prezent, Romantismul înseamnă Renaștere, Ev Mediu. Cu totul fals! Rareori în opera lui Victor Hugo, în teatru – mai puțin în piesa *Burgravii*, ultima sa dramă – în romanele sale, mai puțin în *Notre*

Dame de Paris, sau în opera sa poetică, nu poate fi găsit pretextul unei asemenea teorii.

Romantismul a însemnat *Libertate!* Nu altceva. Iar noi, toţi, ne-am supus întotdeauna acestei formule! De aceea îl consider pe Hugo drept cel mai mare poet, cu toate că nu îi împărtăşesc toate ideile, nu ader în întregime la filosofia sa. Hugo îl vedea pe Dumnezeu peste tot. Iar în concepţia sa, omul nu era altceva decât oglindirea lui Dumnezeu. Eu, din contră, plec de la fiinţa umană. În filosofie, omul nu este nimic. Nici materialist, nici idealist, cu alte cuvinte și una și alta în același timp! Nu avem noi un suflet și un corp? Vă puteţi lăsa în voia celor mai fanteziste vise, perfect! Nu puteţi însă să negaţi ceea ce este logic. Vedeţi, domniile voastre, ca să-l imiţi pe Victor Hugo, e nevoie să faci totul altfel decât acesta. Eu doresc să fiu exact, riguros, ca un om de știinţă dacă vreţi. Iată un exemplu. În actul al doilea al piesei *Lucrezia Borgia*, pe care o consider cea mai frumoasă dramă a sa, Alphonse d'Este îl trimite pe Rustighello să aducă flaconul cu otravă și pentru asta îi descrie ușa, încuietoarea, care are forma unui dragon aurit, emblema familiei, sticluţa, cupele etc., etc. Iată ceva ce eu nu aş face niciodată; nu înţeleg cum un om hotărât să otrăvească pe cineva poate acorda atâta atenţie acestor detalii; eu aş descrie cu totul altceva, sentimentele, emoţiile, starea personajului cu alte cuvinte...

Acest lucru însă nu face ca scena să fie mai puţin interesantă și nu putem să nu-i recunoaştem autorului dreptul de a pune aceste vorbe în seama unui personaj din secolul al XVII-lea, o epocă în care operele de artă ocupau un loc atât de important. Pentru că, vedeţi, eu sunt pentru *libertate*; iar libertatea exact asta înseamnă. Fiecare însă e liber să decidă pentru sine. Citiţi poemul *Pan* din volumul de versuri *Frunze de toamnă*. Totul este artă aici! Totul!

Aici, domnul Vacquerie făcu un gest larg, tăcu gânditor o vreme, apoi reluă, cu o voce mai gravă:

- Dacă l-aţi fi cunoscut, ca mine, pe Victor Hugo în exil...

Simt că ne îndepărtăm puţin de simbolism, dar chipul elocventului meu interlocutor se luminează când îmi arată figura impozantă a scriitorului pe vârful unei stânci, la Jersey, deasupra oceanului, contemplând valurile, ascultând glasul adâncului...

- Hugo este oceanul! Imaginile descrise de el au puterea, grandoarea, bogăţia valurilor! Oricine are dreptul să-i placă sau nu marea și să o găsească prea egală cu sine de fiecare dată – și știu câţiva parizieni care gândesc în acest mod. Dar de aici și până la copilăroasa insolenţă acordată unora dintre tinerii poeţi de acum, e drum lung!

Aici, chipul domnului Vacquerie – calm și senin ca al unui bătrân episcop – se luminează cu un zâmbet maliţios.

- Ah! Victor Hugo nu mai este citit? Prea bine! M-am amuzat calculând, cu ajutorul editorilor, câte cărţi de-ale sale apăreau în fiecare an. De la moartea sa, adică de șase ani, s-au vândut cărţi în valoare de opt milioane de franci. Mai mult de un milion pe an! Şi nu am socotit decât preţul brut plătit de cumpărători, nu pe cel trecut pe copertă – astfel, cărţi de şapte franci şi cincizeci de centime au fost vândute cu cinci franci! Aşa că să lăsăm lumea să spună ce-o vrea. Când am ajuns la Paris, a fost demult, adăugă poetul zâmbind, prin 1835, era la fel! Victor Hugo nu mai era la modă. Veneam de la Rouen, plin de dorinţa să-mi închei studiile în capitală; tatăl meu venise cu mine să mă ajute să intru la Pensiunea Favart, la modă în acea vreme, aproape de Piaţa Charlemagne. Pe scurt, la momentul prezentărilor, tatăl meu îi spune directorului:

- Fiul meu și-a dorit mult să vină la Paris și speră din tot sufletul să îl cunoască pe domnul Victor Hugo, al cărui mare admirator este! (Vă rog să ţineţi cont de faptul că eram în 1835!) Domnul a zâmbit înţelegător pentru tânărul provincial din faţa lui și a răspuns:

- Dumnezeule! Asta nu mă miră deloc, acum doi ani toţi visam la același lucru! Toată lumea pe aici vroia să îl cunoască. Era la modă. Acum însă, nu mai este cazul. Şi, întorcându-se către mine: Peste vreo cincisprezece zile, mai vedem! O să gândiţi exact ca noi! Vedeţi, încă o dată... Lumea poate să zică ce-o zice.

- Îi cunoaşteţi pe „*Juni*"?

- Nu, spuse domnul Vacquerie, nu am citit nimic de-al lor, poate doar niște bucăţi, pe ici, pe colo... În ultima vreme am citit câteva versuri despre cristale, candelabre... cam aşa?

- *Linişte*, poate, a lui Rodenbach?

- Da, da, aceasta. Este un simbolist? Da, sigur, are talent, dar e greu de citit. Nu înţelegi decât după multă reflecţie și doar dacă citești foarte atent; trebuie să citești, apoi să reiei, să cauţi... Printre atâtea cărţi publicate, căci e înspăimântător cât de multe apar (aproape că nu ştii unde să mai pui cărţile, atât de pline au devenit bibliotecile), trebuie să fii clar, precis... Altfel... nimic din toate acestea nu va conta cu adevărat.

- I-aţi citit pe psihologi?

- Da, ştiu puţin despre ei – despre Bourget, de exemplu. Are talent, recunosc. Însă, știţi, eu nu vreau doar psihologie, ci un amestec... Adică psihologie plus acţiune. Uite, alt psiholog: Barrès. I-am citit *Omul liber*; are talent, cu siguranţă. L-am cunoscut când a sosit la Paris. Are talent, într-adevăr. A scris un articol elogios despre mine în *Revista Junilor*. Dar între timp a devenit adept al bulangismului și am rupt legătura, vă daţi seama. În fine, ca să mă explic, mi se pare firesc să încercaţi tot ce se poate încerca: scrieţi orice, faceţi tot ce vă doriţi! *Libertatea* absolută este singura formulă, de fiecare dată. Chiar și fără să aderaţi la vreun curent literar.

Să nu uităm, datorăm anului 1830 și libertatea artei și adevărul! Când don Carlos a întrebat în Hernani: „Cât e ceasul?" și i s-a răspuns: „E miezul nopţii.", iar când, în Othello, a fost pronunţat cuvântul „batista" în loc de „mătasea regală", publicul a fremătat indignat; acesta a fost momentul apariţiei adevărului în artă! Prin urmare, dacă orice este permis în prezent, asta se datorează Romantismului, lui Victor Hugo, nouă tuturor. De altfel, Naturalismul însuși este un produs al Romantismului. Zola nu este mai puţin romantic decât Hugo! Acumularea de imagini, abundenţa descrierilor, acestea nu sunt altceva decât Romantism! Cât despre tineri, o repet, nu îi cunosc atât de bine încât să-i judec și refuz să mă pronunţ asupra a ceva ce nu știu. Însă, încă o dată, *Libertatea! Libertatea!* Recitiţi poemul *Pan* al lui Victor Hugo. Vedeţi, exact asta este! Pan!

Convorbire cu JULES CLARETIE, romancier, dramaturg, directorul Comediei Franceze

Domnul Jules Claretie este unul dintre puţinii academicieni pe care poţi avea şansa să-i întâlneşti pe stradă, la Paris. Ieri, pe când mă îndreptam spre strada Douai, m-am întâlnit, chiar în faţa Companiei Publice de Transport de pe Boulevard des Italiens, cu amabilul şi spiritualul director al Teatrului de Comedie Franceză. Am râs amândoi de această întâlnire neaşteptată şi, după ce i-am spus pe scurt cu ce mă ocup în prezent, l-am întrebat:

- Nu vă deranjez cumva?

- Nici vorbă! Mai e ceva până la teatru, puteţi să mă însoţiţi.

Zis şi făcut, după ce traversăm bulevardul şi ajungem pe strada Richelieu, domnul Claretie îmi spune:

Mă interesează tot ce e nou şi, pe cât posibil, urmăresc cu atenţie mişcările literare iniţiate de mai tinerele generaţii. Chiar azi de dimineaţă am adunat şi am trimis la legătorie colecţiile de reviste ale tinerilor autori pe care îi citesc regulat şi cu plăcere şi a căror diversitate şi ardoare militantă mă încântă. Mă refer aici la *Ecrits pour l'art* a lui René Ghil, la *Entretiens* a lui Bernard Lazare, *Plume* a lui Léon Deschamps, *Mercure de France*, *Art et Critique* a lui Jean Jullien şi la altele, desigur. Găseşti, în aceste reviste, mai degrabă decât în cărţile recent publicate, o asemenea prospeţime a ideilor, o vioiciune a tonului încât nu poţi să nu simţi că întinereşti când îi vezi pe aceşti tineri sunând din corn pentru a porni la luptă. Aşa am făcut şi noi pe vremuri. În revista ilustrată *Gallois*, fondată pe atunci pentru tinerii care azi ori s-au prăpădit, ori sunt senatori, sau în *Diogène* despre care aminteşte Ernest d'Hervilly ori în alte ziare îndrăzneţe şi tinereşti şi noi am dus bătăliile noastre, şi noi am strigat *Faceţi-le loc tinerilor*! Eram cam romantici, un pic fantezişti, dar cele mai puternice impresii ale mele sunt legate de înmormântarea bietului Murger şi al reprezentaţiei *Funeraliile onoarei*, a lui Auguste Vacquerie la Port-Saint-Martin. O bătălie adevărată în cursul căreia cei douăzeci de ani ai noştri au dat semnalul schimbării. Eram destul de neînduplecaţi, iar nevoia noastră de evoluţie se traducea, ca şi astăzi, prin articole combatante. Mi-aduc aminte ce scriam atunci despre comedia lui Octave Feuillet, *Montjoie* şi despre romanul său, *Domnul de Camors*. Teoria sângelui albastru, emisă de autorul piesei *Montjoie,* mi se părea cât se pare de falsă. Însă, mi-am dat seama, drame asemănătoare cu *Montjoie* nu apar prea des, iar romane cum e *Julia de Trécœur*, la fel, nu sunt multe.

Idealul tinereţii – şi nu pot să nu invidiez asta – este căutarea absolutului. Absolutul în artă, în politică, în dragoste! Vârsta aduce cu sine o filosofie care seamănă, dacă vreţi, cu o abdicare, dar care este mai aproape de justiţie. În rest, consider că nu am abdicat de la acest trecut. Sunt doar atent la eforturile nou-veniţilor. Totuşi, nu pot să nu observ că aceştia au un defect: îmi pare că sunt cam severi unii cu alţii. Ce m-a frapat în convorbirile despre care mi-aţi spus este asprimea aprecierilor celor tineri faţă de vecinii, rivalii lor. La fel, dispreţul lor faţă de tot ce i-a precedat. E ca şi cum pentru ei literatura ar fi o editură pentru care tot ce contează sunt paginile proaspăt ieşite de sub tipar, pe când din contră, literatura trebuie să fie o bibliotecă în care operele trecute sunt consultate în aceeaşi măsură ca cele prezente.

Ajunsesem în faţa Bibliotecii Naţionale când, privind faţada cenuşie şi masivă, cu ferestre din loc în loc, l-am întrebat:

- Credeţi în evoluţie?

- Dacă evoluţia există, atunci cauzele acesteia se găsesc întotdeauna undeva în trecut. Totul a fost deja spus, totul a fost deja făcut. Generaţiile tinere îmbracă totul într-o altă formă, urmează o direcţie sau alta, poate diferită de cele din trecut. Am citit mult pe această temă şi aş putea să vă găsesc, fără să caut prea departe, sursa ideilor la modă acum. Iată, spre exemplu, este acum o readucere a magicului în literatură. Cartea, atât de sugestiv intitulată de Huysmans *Acolo*, a adus magia în atenţia cititorilor. Însă operele lui Joseph-Aimé Peladan, ale lui Stanislas de Guaita, tratatele lui Gérard Encausse zis Papus, care mă interesează, nu mă surprind. L-am cunoscut pe Eliphas Lévi, pe care ei nu l-au prins, fiind prea tineri. Am frecventat câţiva magi înainte să apară aceştia de acum. Octave Mirbeau, al cărui stil este atât de viril, spunea, dacă mi-amintesc bine, că arta trebuie să aibă un scop social pentru a fi la înălţimea acestui secol. Exact ce spunea Eugène Sue acum cincizeci de ani! Stilul acestuia, instrumentul scriitorului, nu era la înălţimea ambiţiilor sale, însă, ca atâţia din generaţia sa, credea că inima artistului trebuie să bată în ritmul mulţimii şi să se frângă de mila celor aflaţi în suferinţă. O nouă evoluţie! Alt lucru care mă surprinde este importanţa pe care o acordă acum literatura muzicii, scrierii fonetice folosită în arta scrisului. Muzica, cea mai senzuală dintre toate artele, va triumfa în faţa literaturii, cea mai explicită dintre toate manifestările cerebrale, dacă lucrurile continuă în maniera actuală. Prima o va ucide pe cea de-a doua.

Vedeţi dumneavoastră, tinerii scriitori sunt mai preocupaţi de cuvinte, de tonalitatea lor, de farmecul muzical pe care îl emanã decât de precizia acestora. O maximã de-a lui La Rochefoucault, un cuvânt al lui Chamfort, o paginã semnatã de La Bruyère – fac acestea vreo trimitere la ideea de muzicalitate? Da, dacă ţinem. În realitate – nu. Mai întâi apare ideea clară, curată, triumfătoare. În scrierile de azi se întâmplă invers. Încă o dată, nu sunt deloc împotriva a tot ce e nou, tânăr, viu, entuziast. Romanele lui M.M. Rosny, Paul Marguerite, şi ale altora, pe care am putea să le cităm, mă fascinează şi citesc cu mare plăcere critici recente chiar şi atunci – mai ales atunci – când sunt nedrepte. Le voi urmări pe parcurs.

Vom vedea evoluţia lor şi, în ce ne priveşte, vom citi aceste convorbiri pe care doriţi să le adunaţi într-un volum peste douăzeci de ani. Şi mai devreme poate, peste zece ani. Acestea vor reprezenta tot atâtea oglinzi în care poate necruţătorii de azi vor fi uimiţi să se privească.

Pe cînd ne apropiam de Teatrul Francez, i-am spus domnului Claretie:

- Ce ne puteţi spune despre teatru?

- Aici... aici văd o mişcare dintre cele mai interesante, care n-a ajuns încă la apogeul revoluţiei. Teatrul cucereşte mai greu publicul, în comparaţie cu cărţile sau ziarele. Acesta are un element de care trebuie ţinut cont, dacă vorbim despre un soi de bilanţ la final de an sau de rezultatul artistic imediat. Toate teoriile posibile referitoare la teatru au fost enunţate de Goethe la începutul opere sale, *Faust*, în remarcabilul dialog dintre autor şi directorul teatrului, în care fiecare pledează pentru spiritul pe care-l slujeşte, în timp ce publicul este cel care are ultimul cuvânt. Există însă în teatru o axiomă de care trebuie să ne amintim mereu dacă ne gândim la faptul că publicul este *simplist* iar opera declamată, interepretată, poate surprinde, în timp ce opera scrisă se citeşte în faţa căminului şi poate să placă. Iată cum sună această axiomă:

La teatru, spectatorul nu se bazează doar pe decenţa sa, ci rezonează şi la a celorlalţi. E un pic de ipocrizie aici, dacă vreţi, aşa e. Şi aş avea încă multe de spus dacă am continua pe acest subiect. Ceea ce e sigur însă, e faptul că, în teatru, *nou* înseamnă *a reface*, cu propriul său temperament, a reciti în stilul său ceea ce a fost spus sau făcut. Umanitatea îşi schimbă costumul, nu sângele şi nici sistemul nervos. Sângele poate să fie mai subţire, nervii pot fi mai încordaţi, iar emoţiile pot fi mai pătrunzătoare sau mai subtile, însă omul este mereu egal cu sine însuşi, doar dacă nu cumva este o brută, utilă doar unui antropolog, însă nedemnă de a fi eroul unei cărţi sau al unei piese de teatru. Una peste alta, ceea ce este foarte interesant în seria de convorbiri pe care o realizaţi este constatarea dispreţului, a nerecunoştinţei aş spune, pe care le nutresc tinerii scriitori faţă de naturalism, este ascensiunea aceasta spre un ideal pe care aţi observat-o. Ideal social, ideal mistic, e mai puţin important. Prea mistic, după părerea mea. Aproape că te pierzi în nedefinit, în intangibil. Însă a cui e vina? Romantismul, cu febrilitatea şi frumoasa sa nebunie ne-a adus naturalismul odată cu cruzimea acestuia. Naturalismul trebuia să ne aducă misticismul, simbolismul şi tot ce se întâmplă deja în literatură. Mai întâi a fost vinul de Cipru, apoi vinul de masă, iar după aceasta a apărut haşişul. Era de aşteptat, e matematică pură. Nu numai că am prevăzut asta, am şi prezis-o în prefaţa unuia dintre romanele mele al cărui titlu nu-l voi aminti aici ca să nu fiu acuzat că îmi fac reclamă. Ceea ce-mi place cel mai mult este ideea de a uita de tine însuţi, de a fi modest. Arunci o idee, o laşi să circule aşa cum arunci o sămânţă în vânt – aceasta va răsări acolo unde va dori. Ceea ce contează e faptul că aţi avut o idee excelentă culegând păreri diferite, opinii, idei corecte sau paradoxale, încercând să grupaţi aspiraţii asemănătoare, visuri despre artă, dorinţa de luptă a unei generaţii întregi care, printre altele, are meritul de a avea douăzeci de ani, ca şi Célimène, prin urmare are dreptul de a fi severă, cochetă şi dispreţuitoare. O să îi treacă toate acestea, când va deveni şi ea Arsinoé pentru cã, deocamdatã, o altã Célimène creşte: o cheamă Agnés şi trăieşte încă la mănăstire. În ce mă priveşte – într-o perioadă în care fiecare se istoveşte să-şi producă propria licoare, aromată şi colorată, elixirul său special, turnat în flacoane mici, minuţios gravate, să scoată, picătură cu picătură din şuvoiul ce ţâşneşte direct din inimă şi pe care toată această chimie complicată îl întrerupe şi îl seacă - m-am hotărât să extrag, din pârâul limpede al geniului francez, un pic de apă curată, proaspătă, savuroasă şi sănătoasă şi, lăsându-i pe cei care fac lichioruri să-şi vadă de alambicurile lor, am continuat să merg pe drumul acesta după ce m-am curăţat mai întâi cu apa clară din căuşul palmei.

Ajunseserăm în faţa biroului administrativ al Comediei Franceze. Strângându-mi mâna, interlocutorul meu încheie:

- O să continui să-mi potolesc setea cu picăturile acestea, fără să-mi fac griji pentru curente, şcoli şi alte denumiri!

Plecasem, când am simţit că mă trage cineva de mânecă: era domnul Claretie, care se întorsese ca să-mi spună încă ceva:

- De fapt, da, aş putea inventa (pentru că am vorbit în timp ce mergeam) un nou curent: C*ritica în mers - şcoala peripateticiană!*

Traducere din limba franceză -

Marilena ION

RAOUL PONCHON

Ani îndelungaţi, Ponchon, singurul ucenic parizian al *Odelor funambuleşti* ale lui Banville, s-a mulţumit să noteze pe marmura cafenelelor, pe marginile ziarelor şi pe spatele plicurilor versurile cele mai fanteziste, mai nostime, mai artistice, mai vesele din câte au fost vreodată. A consimţit în sfârşit să adune câteva dintre aceste versuri şi să le dea la tipar sub titlul *Muza din cabaret* (*La Muse au cabaret*), volum care trebuia să celebreze, desigur, glorificarea crăpelniţei şi voluptatea. Se pare că l-a pierdut!

Aceste versuri, pe care Ponchon le-a scris cândva pentru propria plăcere, autorul consimte acum să le publice şi pentru plăcerea noastră. Natural, numele autorului ar fi trebuit să lipsească din această *Anchetă*. Iată scrisoarea pe care mi-a scris-o, ca răspuns la rugămintea mea repetată; îi vom recunoaşte stilul imediat:

„Dragul meu Huret,

Aţi face mai bine să mergeţi la femei, decât să mă bărbieriţi cu interviul dvs.

Mai întâi, tot ceea ce aş putea să vă spun ştiţi deja. Adică: numai eu şi prietenii mei avem geniu. Mă rog: şi prietenii?...

Cordial, al dvs.,

Raoul Ponchon"

GABRIEL VICAIRE

Poet al terorii, a pus tot rafinamentul poeziei moderne în exprimarea vieţii intime şi provinciale, a fiinţelor şi a lucrurilor. Autor al „Smalţurilor bresane" în care Copée mi-a făcut un aşa complet elogiu. În *Legenda Sfântului Nicolae*, care a urmat, a împins până la misticism preaplinul de sinceritate şi emoţie. S-a impus mai mult ca reprezentantul perfect al unei poezii care, fără să se rupă de tradiţiile parnasiene, voia să adauge vibraţia cea mai intensă şi mai directă a sentimentelor şi emoţiilor trăite.

L-am găsit pe poet în mijlocul unei frumoase dezordini de cărţi frunzărite, corectând şpaltul unei viitoare culegeri de poeme.

- Dar, domnule, de vreme ce Ancheta dvs. este deschisă, totul a fost spus! Problemele de tehnică a versurilor au fost magistral tratate de Mendès, îndeosebi, şi nu văd ce mare lucru ar fi de adăugat interviului său.

Simboliştii! Dar eu îi iubesc mult pe toţi, mai întâi pentru că sunt prietenii mei, apoi pentru că au mult talent, dar să mărturisim că proclamaţiile lor sunt simple farse de liceeni! Într-o bună zi, desigur, ei vor lăsa la o parte toate astea, pentru a scoate cărţi frumoase. Totuşi, este sigur că ei au adus în poezie preocupări muzicale. Moréas, de exemplu, are pagini fermecătoare cu un ritm rafinat; numai că, vai, nu are prea multe idei...

Dar, per total, vedeţi dumneavoastră, toate aceste probleme de şcoală şi de ierarhie literară sunt insignifiante. De fapt, eu nu cer decât două lucruri, dar le vreau complete: talent, fără discuţie, şi sinceritate! De aceea îl admir atâta pe Verlaine: el este sincer! Da, ştiu, la el omul este dedublat: destrăbălat câteodată... şi adesea mistic; dar mă regăsesc în el, niciodată ca om de litere. Ultimele lui versuri sunt de-o simplitate de sentiment adorabilă. Se glumeşte puţin pe seama lui... dar nu face nimic, haideţi că e bine... Eu cred că se va reveni la simplitate şi nu am încredere în viitorul unui stil complicat, bizar, fabricat frunzărind dicţionare!

Este un lucru care mă atrage mult, poezia populară; nu vreau să vorbesc despre cântecele de cafe-concert (chiar dacă admir talentul real al lui Bruant, de exemplu), ci vorbesc despre această mare poezie de la ţară, a ţăranilor, puţin melancolică şi dulce, câteodată prea brutală, dar întotdeauna naivă şi simplă: acolo nu există stil complicat, versul variază urmărind să redea impresii, rima nu este uneori decât o simplă asonanţă... În Anglia, în Germania, s-a studiat mult această poezie. Henri (Heinrich) Heine a scos din ea efecte frumoase; în Franţa a fost dispreţuit puţin pentru asta. Dar vom reveni asupra subiectului.

- N-ar fi cumva vorba aici de un demers estetic?

- Da, puţin. Cred, într-adevăr, că am găsit în întoarcerea la tradiţia naţională, mai ales în studiul poeziei franceze, o sursă inepuizabilă de întinerire poetică, ceva, în tot cazul, mai sigur decât fanteziile, de altfel foarte curioase, ale simboliştilor. Dar afirm sus şi tare că dacă eu, ca artist, am propriile idei, sunt totuşi în stare să admir chiar şi opere care se îndepărtează mult de concepţia mea despre artă, cu condiţia (întotdeauna!) ca ele să arate originalitate şi bunăcredinţă!

- Ce confraţi merg pe această cale?

- Destui, mulţumesc lui Dumnezeu! Notaţi: Charles Le Goffic, Jacques Madeleine, Maurice Boucher, Raoul Gineste, Émile Blémont şi excelentul poet breton Quellien.

Să mai vorbim puţin despre roman:

- Eu, îmi spune el, n-am scris niciodată romane; dar i-am citit pe aproape toţi romancierii importanţi. Îmi place mult Zola, câteodată şi Bourget, am citit cu multă plăcere Huysmans, chiar şi Péladan! Este amuzant, este curios, ce mai vreţi? Iată temperamente diferite: fiecare îşi urmează calea, ceea ce-i bine. Dar, înainte de toate, încă o dată, nu

doresc nici ostracizări, nici înrolări. Tinerilor le place atât de mult să-și demoleze înaintașii; și ce-i cu asta? Credeți, de exemplu, că tata Hugo ar fi mai mic în fața aerelor victorioase ale prietenului meu Moréas?

Și, în timp ce mă conducea, a tras concluzia surâzând:

- Ei, să muncim mereu, să încercăm să avem talent, să fim sinceri și să-i lăsăm pe copii să se distreze.

JEAN DOLENT

Am consultat, din cauza Anchetei mele, un scriitor plasat printre cei mai buni ai timpului, autor, printre altele, al acelui roman cerebral, *Nesupusul*, și al acelei cărți care indică atât de clar dorințele supreme ale unei întregi categorii de artiști: *Îndrăgostiții artei*. Iată scurtul răspuns pe care l-am primit de la Jean Dolent:

„Belleville, 31 mai 91.

Confrate,

Dați-mi voie să nu vă răspund.

Traiul fără zgomot te consolează de traiul fără glorie.

Vă strâng mâna,

Jean Dolent".

Se simte că această nevoie de liniște nu vine din insuficiență. Se ghicește că această semiobscuritate care învăluie încă numele lui Jean Dolent se va risipi curând. Dacă a vrut să-l regretăm, a reușit cu prisosință. Dar cum am putea, chiar dacă nu intră în socotelile Anchetei noastre, să nu dăm o înaltă apreciere nobleței din această atitudine, și, chiar dacă ascunde un pic de amărăciune, rafinatei mândrii a acestei modestii?

JULIETTE ADAM

Directoarea „Revistei noi" și autoarea volumelor *Grec* și *Păgân* a binevoit să-mi dea pentru Anchetă rândurile următoare:

„Romanul, ca orice manifestare a spiritului uman, parcurge ciclul de evoluție determinat de acest spirit. Cu cât înglobează fapte diferite, cu cât zugrăvește tablouri de moravuri, cu cât gama de observații pe care le conține urcă spre divin și coboară la nivelul uman, cu atât domină timpul și devine nemuritor.

Opera supremă, romanul tip pentru mine este *Odiseea*, care cuprinde istoria unui popor, nivelul său de civilizație și știință, descrierea acțiunilor sale zilnice, motivele care-i fac pe indivizi să acționeze în consens cu caracteristicile rasei lor. *Odiseea* parcurge atât de complet condițiile de viață, încât îi vede pe zei, puterea supranaturală, personalizându-se până la a lua parte la pasiunile unui grup de oameni privilegiați.

Cu cât un roman se îndepărtează de generalizări, descrie și zugrăvește un mediu restrâns, cu cât se îndepărtează de tiparul *Odiseei*, cu cât se cantonează în detaliul infinitezimal, cu atât mai mult atunci împarte soarta faptelor mărunte și se cufundă în uitare.

Dar dacă el corespunde îndoielilor, credințelor timpului său, dacă fixează cunoștințele și experiențele mediului în care se naște, dacă acumulează documente profitabile pentru cititorul din viitor, în sfârșit, dacă are valoare pentru istorie, atunci el se ridică deasupra producțiilor din cercul în care s-a ivit. Timpul nu poate cosi ceea ce ocupă spațiu prea mare.

Flaubert a întrevăzut toate acestea: dar el și-a împrăștiat, fărâmițat percepția. Dacă ar fi reunit într-un singur volum studiul aprofundat al caracterului doamnei Bovary, curiozitățile și atracția legendei lui Salammbô, înalta filozofie a ispitirii Sfântului Anton, starea completă a științei timpului său fixată în Bouvard și Pécuchet, dacă ar fi adăugat cele de care îmi vorbea adesea, exaltarea eroismului uman apropo de Leonidas, ar fi lăsat poate opera de geniu a timpului nostru.

Religia afirmată sau negată, care joacă un rol atât de mare în spiritul căutărilor științifice, joacă același rol în spiritul observațiilor care fac materia romanului. Când religia domină, romanul este mistic; atunci când ea începe să fie discutată, romanul este imaginativ, omul căutând pe pământ compensația a ceea ce farmecă în cer; când religia este negată, rațiunea triumfătoare se întoarce spre sine, se analizează, scrutează ființa biologică și intelectuală și romanul se numește, nu se știe pentru ce, psihologic, de vreme ce nu calitățile psihice le descrie, ci bestia instinctivă și gânditoare.

În Europa, religia, care, în antichitate, absorbise științele sacre și magice, le-a părăsit, din ignoranță, în timpul cruciadelor. La sfârșitul păgânismului, știința profană s-a fondat în afara religiei; dar astăzi, această știință, a cărei încărcătură de imponderabilitate și inexplicabil se oprește în pragul misterului, n-ar putea să progreseze decât prin religie. Iată de ce romanul încearcă deja simbolismul, iată de ce, din materialist, vulgar, analist, va deveni imaginativ, apoi mistic și, în final, cu adevărat psihologic.

(continuare în numărul viitor)

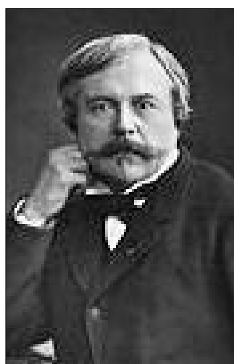
Traducere din limba franceză -
Valeria MANTA TĂICUȚU

NATURALIŞTII

Am observat că, cu toate că am găsit o mulţime de divergenţe în declaraţiile luate de la psihologi, simbolişti şi decadenţi, aproape toţi mi-au spus fără ezitare că Naturalismul este mort. Prin aceasta mi s-a confirmat excelenţa sistemului pe care l-am adoptat, acela de a obţine părerea despre evoluţia literaturii mai întâi de la scriitorii nou-veniţi şi deocamdată necunoscuţi marelui public, dar în acelaşi timp şi informaţii utile legate de propriile lor concepţii estetice şi proiectele lor de viitor în domeniul Literelor Franceze.

Acest demers îmi permite astăzi să prezint marilor maeştri, alături de părerea ucenicilor lor în legătură cu operele lor şi teoriile care vor servi la înlăturarea formulelor consacrate.

Şi pentru că „naturalismul a murit”, eu nu puteam în nici un caz, să-l îngrop în Ancheta mea fără asentimentul celor care i-au dau viaţă şi l-au făcut să trăiască.

EDMOND DE GONCOURT

- Da, mi-a răspuns el la prima întrebare, cred că mişcarea naturalistă – hai s-o numim ca japonezii, *naturistă* – se apropie de sfârşit, trage să moară, iar în 1910 va fi moartă şi înlocuită de o altă mişcare. Da, va muri de moarte naturală, fără a fi otrăvită, aşa cum se pretinde, de către operele sale - şi asta e logic, pentru că va împlini o jumătate de secol de existenţă şi asta e durata medie de viaţă a mişcărilor literare ale perioadei: a romantismului ca şi a naturalismului. Şi cele două curente îşi vor fi făcut datoria: romantismul a adus o infuzie de sânge tânăr în anemia limbii Restauraţiei; naturalismul va fi înlocuit omenirea *de sub pendulă* a romantismului cu omenirea după natură.

Or, pentru că orice mişcare literară este o reacţie împotriva mişcării precedente, este incontestabil faptul că, în cursul evoluţiei, această reacţie va avea loc.

- Dar cine va trage foloase? am întrebat eu.

- Simboliştii, decadentiştii, adică toţi cei care pozează încă de pe-acum în succesori ai noştri, mi se pare că aproape toţi sunt poeţi. Recunosc că sunt un judecător rău în ceea ce-i priveşte, pentru că sunt un cititor de proză, şi mai puţin de poezie. Dar mă întreb dacă, în secolul al XIX-lea, dominat de proza poetică, de limba lui Chateaubriand şi a lui Flaubert, mă întreb dacă o mare mişcare intelectuală poate fi condusă de nişte versificatori. Mie, versurile mi se par limba popoarelor tinere, a celor aflate la început, şi nu a popoarelor vechi, aflate la apus. Hugo a fost o excepţie monstruoasă de geniu. Ar mai putea exista după el vrăjitori în acest gen, dar cred că acţiunea literaturii asupra maselor nu aparţine versurilor.

- Şi apoi, la inovatorii ăştia – despre care am auzit că nu sunt chiar tineri – eu văd o mulţime de programe, opuscule, broşurele, cărţulii in-18, dar nu întâlnesc nici o adevărată operă. Pe când în mişcarea romantică avem opera monumentală a lui Hugo, iar în naturalism avem opere, avem multe, multe volume groase de Zola şi de Daudet.

Am întrebat:

- După părerea dumneavoastră, maestre, în ce direcţie se orientează reacţiunea?

- E limpede ca lumina zilei: în mişcarea care se pregăteşte se va vedea o predominanţă a psihologiei în defavoarea fiziologiei. Dar încă nu văd cine vor fi şefii, conducătorii mişcării. Printre cei care vin după noi văd nişte oameni de mare talent, cum sunt Huysmans, Maupassant, Mirbeau, Rosny, Margueritte, Hennique şi încă vreo câţiva; dar în afară de independenţa şi elanul liber al oricărui talent, aceste noi expresii ale gloriei par să fie încă destul de legate de şcoala naturalistă.

Iată, în context, vreau să vă împărtăşesc o idee de-a mea. Părerea mea este că, în ciuda faptului că romanul se vinde astăzi mai bine decât oricând, romanul este un gen uzat, epuizat, care a spus tot ce a avut de spus un gen din care am făcut totul pentru a elimina *romanescul*, pentru a-l înlocui cu un fel de autobiografii, de memorii ale unor oameni care nu au nici o istorie.

Dar aceasta nu e încă destul. Eu cred că trebuie găsită o nouă formă, diferită de roman, pentru ficţiunile în proză, iar inventatorul şi promotorii acestei forme să fie materialişti, spiritualişti, simbolişti, orice terminat în *–ist*, pentru a fi conducătorii mişcării intelectuale a secolului 20.

- Dar despre psihologi nu îmi spuneţi nimic?

- Ei bine, asta ne va permite să scăpăm odată de eticheta asta de «naturalişti» care ne-a fost lipită de pălărie. Ce, operele noastre sunt chiar aşa de naturaliste de la un cap la altul? Tot nu s-a înţeles că într-o operă, chiar într-o carte, trebuie să existe şi fizic şi psihic? Câte cărţi scrise de Daudet nu pot fi clasificate în compartimentul ăsta strâmt în care suntem încuiaţi? Chiar şi Zola, nu a scris el *Visul*? Şi chiar şi eu, care am scris *Germinie Lacerteux*, oare nu am scris şi *Madame Gervaisais*, romanul unui psiholog la fel de psiholog ca cei mai mari psihologi din momentul ăsta?

ÉMILE ZOLA

- Ha, ha! m-a întâmpinat maestrul zâmbind şi strângându-mi mâna, ai venit să vezi dacă nu cumva am murit? Ei bine, după cum vezi, din contră! Sunt sănătos tun, mă simt într-un echilibru perfect, niciodată nu am fost mai liniştit; cărţile mele se vând mai bine ca niciodată, mai ales cea mai recentă, *Banii*. Dar dacă vrei să stăm de vorbă, hai să stăm de vorbă.

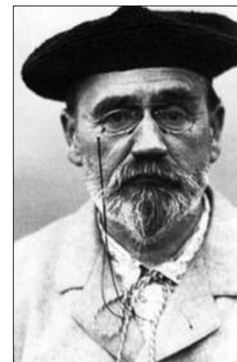
Dl. Zola mi-a spus că a urmărit cu atenţie ancheta mea încă de la început şi că i-a părut bine să vadă cum

vorbesc tinerii despre trecutul, prezentul şi viitorul literaturii.

- Simt ei ceva, dar încă se învârt lamentabil în jurul unei formule pe care ar trebui s-o găsească. Gata cu naturalismul! Ce înseamnă asta? Că mişcarea începută cu Balzac, Flaubert şi Goncourt, continuată apoi de Daudet şi de mine trage să moară? E posibil. Noi am dominat o bună parte a secolului, nu avem de ce ne plânge; şi reprezentăm un moment destul de important din evoluţia ideilor din secolul al XIX-lea pentru a nu ne teme să ne gândim la viitor. Dar nimeni până acum nu ne-a zis, şi mă mir că nu ne-a zis: «Voi aţi abuzat de faptul pozitiv, de realitatea aparentă a lucrurilor, de documentul palpabil; de complicitatea cu ştiinţa şi cu filosofia, aţi promis fiinţelor fericirea în adevărul tangibil, în anatomie, în negarea idealului şi ne-aţi înşelat! Iată, muncitorul deja aproape că regretă breslele şi blesteamă maşinile, artistul se întoarce la bâlbâielile artei, poetul visează la Evul Mediu... Adică, sectarilor, gata cu voi, şi iată ce vom face noi!»

În realitate li s-ar putea răspunde: Această nerăbdare e legitimă, dar ştiinţa aveansează cu paşi mici şi poate că ar trebui să avem încredere în ea. Totuşi, această reacţie este logică, şi timp de zece, cincisprezece ani ea ar putea triumfa dacă ar apărea un om care să rezume puternic în el această plângere a secolului, acest pas înapoi în faţa ştiinţei. Iată cum ar putea muri naturalismul; dar ceea ce nu poate muri este forma spiritului omenesc care, fatalmente, îl duce către ancheta universală, este această nevoie de a căuta adevărul oriunde s-ar găsi, ceea ce naturalismul a cam reuşit.

Dar ce se oferă la schimb pentru a ne înlocui pe noi? Pentru a contrabalansa imensa muncă pozitivistă a acestor ultimi 50 de ani ni se arată o vagă etichetă «simbolistă», care acoperă câteva versuri de doi bani. Pentru a ajunge la încheierea uluitoare a acestui secol enorm, pentru a formula această angoasă universală a îndoielii, acest cutremur al spiritelor însetate de certitudine, iată cântecul obscur, iată versurile de duzină ale câtorva obişnuiţi ai cârciumilor. Pentru că ce mare lucru au făcut oamenii ăştia care vor să ne omoare atât de repede, cei care vor bulversa mâine toată literatura? Nu îi cunosc de ieri, de azi. Îi urmăresc de zece ani cu multă simpatie şi cu mult interes; sunt foarte simpatici, îi iubesc mult de tot, cu atât mai mult cu cât nu există nici unul care să nu vrea să ne îngroape! Primesc volumele lor, atunci când apar, citesc fiţuicile lor atâta timp cât trăiesc, dar încă mă mai întreb unde se topeşte şi toarnă glonţul care ne va veni de hac. Se fac imediat zece ani de când priteni comuni îmi tot spun: «Cel mai mare poet din zilele noastre e Charles Morice! Veţi vedea, veţi vedea.» Ei bine, am aşteptat, n-am văzut nimic; am citit despre el un volum de critică, *Literatura care urmează*, o operă cu o retorică ingenioasă, dar plină de partipriuri ridicole. Asta-i tot. O să-mi spuneţi că va publica, în curând, nişte versuri; aceeaşi poveste. Ca şi socialiştii; ascultaţi-l pe Guesde, peste şase luni va fi la guvernare, dar nimic nu se mişcă. Acum se vorbeşte de Moréas. Din când în când, fata asta bună care este presa îşi permite luxul de a lansa pe câte unul ca să se distreze şi ca să-i sâcâie pe oameni. Ce mai e şi cu Moréas ăsta? Doamne, ce-o fi făcut el ca să aibă un asemenea tupeu? Victor Hugo

şi cu mine, eu şi cu Victor Hugo! Ei, ai ceva de zis? Asta nu e demenţă? A scris şi el vreo trei-patru cântecele acolo, în stilul lui Béranger, şi cu asta basta; restul e opera unui grămătic îngrozit – ceva întortocheat, prostesc, fără nimic tineresc. Poezie de două parale!

Atâta timp cât se ţin de prostii, de nimicuri de genul ăsta, într-un moment atât de important pentru evoluţia ideilor, toţi *tinerii* ăştia care au între treizeci şi patruzeci de ani îmi dau impresia că sunt nişte coji de nucă ce dansează în cascada Niagara! Asta pentru că nu au nici un fel de fundament în afara unei pretenţii gigantice şi vide! Într-o epocă în care producţia trebuie să fie atât de mare, atât de vie, ei nu au altceva de oferit decât literatura care creşte din halbe; asta nici măcar nu se poate numi literatură; sunt nişte tentative, nişte încercări, nişte bâlbâieli, nimic altceva! Vă asigur că sunt dezamăgit; pentru că pe mine personal nu m-ar deranja nici un pic, pentru că, printre ei, nu se află nici un romancier; eu aş vrea să îmi înveselesc bătrâneţea cu câteva capodopere; dar unde e cartea aia frumoasă? Sunt ei de acord în a numi măcar una? Nu, fiecare o ţine pe-a lui. Uneori îşi reneagă strămoşii. Eu, când vorbesc astfel, nu încerc să îl lovesc nici pe Mallarmé, care este un spirit distins, care a scris nişte versuri foarte frumoase şi sunt gata să-i aştept opera definitivă, nici pe Verlaine, care, incontestabil, este un foarte mare poet.

- Asta înseamnă, maestre, că locul este încă liber? După părerea dumneavoastră cine îl va ocupa?

- Viitorul va aparţine aceluia sau acelora care vor înţelege sufletul societăţii moderne, care, delimitându-se de teoriile prea riguroase, vor consimţi la o acceptare mai logică, mai blândă a vieţii. Cred într-o reprezentare a realităţii mai largă, mai complexă, la o deschidere mai mare asupra omenirii, într-un fel de clasicism al naturalismului.

Dar simboliştii sunt departe de această concepţie! În sistemul lor totul este reacţiune; ei îşi închipuie că astfel poate fi bulversat, pe de-antregul, un sistem literar care nu mai are preambul şi utilitate. Ei mai cred că o pot rupe dintr-o dată cu ştiinţa şi cu progresul. Ei vorbesc de romantism! Dar ce diferenţă! Romantismul se explica, din punct de vedere social, prin cutremurile Revoluţiei şi războaiele Imperiului. Şi după toate masacrele acelea, sufletele fragile se consolau prin vis. Din punct de vedere al literaturii, discutăm despre evoluţia naturalistă. Limba, epuizată de trei sute de ani de uzură clasică, avea nevoie de a fi revigorată de lirism, trebuia să fie turnată în formele imaginilor, trebuiau inventate panaşe noi. Dar aici, ce nevoie avem să schimbăm limba îmbogăţită şi epurată de către generaţiile romantice, parnasianiste, naturaliste? Şi

ce mişcare socială să traducă simnbolismul, cu obscuritatea sa de bazar de două parale? Din contră, totul e împotriva lor: progresul, pentru că pretind că dau înapoi; burghezia, democraţia, pentru că sunt obscure.

Şi măcar, dacă ei, care nu îşi iubesc secolul, ar avea totuşi curajul de a-i spune veacului să se ducă dracului, dar să i-o spună răspicat! Ar fi bine, s-ar mai admite. Ar fi o părere ca oricare alta. Dar nu, nimic nu se înţelege din titirambele lor. Uite, e un scriitor de-ăsta căruia nu-i place secolul şi îl vomită într-un mod superb, e Huysmans, în *Acolo*, foiletonul publicat în *L'Écho de Paris*. Dar ăsta macar e clar, şi mai e şi un pictor cu o culoare şi o intensitate extraordinară.

- Deci? ... am întrebat eu.

- Deci, e clar, naturalismul va lua sfârşit atunci când cei care îl încarnează vor fi dispărut. Nu se revine asupra unei mişcări, iar ceea ce va urma va fi diferit, cum v-am spus. Materia romanului e cam epuizată, iar pentru a o reînvia este nevoie de un om priceput. Dar, încă o dată, unde e omul ăsta priceput? Asta e problema...

Dl. Zola tăcu o clipă, păru că se gândeşte profund, apoi spuse repede:

- De altfel, dacă o să am timp, o să fac eu ceea ce vor ei!

- Şi psihologii? spusei eu.

- Da, da! Bourget, care avea mult talent, a ales să nu-şi bată capul decât cu motivele interioare finite, ceea ce devine, astfel, contrarul naturalismul.

- Barrès?

- Băiat deştept! În timp ce alţii se chinuie ca să nu ajungă la nici un rezultat, el merge pe drumul lui cu multă măiestrie.

Îi citesc cărţile cu interes, dar sunt atât de interesante, de deosebite! Par un fel de mecanism de ceasornic foarte amuzant, dar care nu arată ora, care nu are nici un efect tehnic. Până la urmă nu te mai interesează, te oboseşte...

Am întrebat:

- Care credeţi că este viitorul teatrului naturalist?

- Nimic nu se face de pe o zi pe alta. Încet, încet, se pun în scenă opere foarte adevărate. Să aşteptăm. Teatrul e întotdeauna în întârziere faţă de restul literaturii.

Tocmai venise din nou vorba de Moréas, iar dl. Zola mi-a spus cu un ton glumeţ, făcându-mă să râd:

- Da, e grec. Dar să nu abuzeze. Şi eu sunt grec, bunica mea e din Corfu, dar asta nu înseamnă că nu sunt nebun după claritate!

În timp ce mă conducea la uşă, mi-a zis:

- Neapărat să adunaţi toată ancheta asta într-un volum. Vreau cu tot dinadinsul să o am în biblioteca mea. Dacă nu de altceva, măcar ca amintire despre banda asta de rechini care n-au putut să ne mănânce pe noi, dar s-au mâncat între ei.

(continuare în numărul viitor)

Traducere din limba franceză -
Mihai-Athanasie PETRESCU

JOSEPH GARAGUEL

Nu este cunoscut de marele public, dar dintre cei implicaţi în mişcarea literară a ultimilor zece ani, pe care i-am întrebat, îl ştiu toţi. În această generaţie – fiică a naturalismului – toţi sunt unanimi în a-i aprecia calităţile spiritului, cu marea sa putere de generalizare, intensa pasiune pentru adevăr, intransigenta demnitate a caracterului său de artist.

Domnul Joseph Garaguel nu are duşmani, deoarece a respins întotdeauna ocaziile de a-şi face reclamă şi de partizanat, a declinat avantajele şi onorurile dubioase ale celor înregimentaţi. În 1887 a refuzat să semneze *Manifestul celor Cinci*, în ciuda faptului că era unul din cei mai remarcabili continuatori ai Şcolii realiste.

Până acum a publicat două volume: *Boul'Mich* şi *Les Barthozouls*, două aspecte diferite ale firii sale de observator şi de colorist. De atunci, toate momentele vieţii sale le-a consacrat observării şi studiului. Foarte atras fiind de teatru, a încercat să traducă pentru scenă complexitatea vieţii moderne, iar prietenii săi au mari aşteptări de la această tentativă.

Are treizeci şi cinci de ani, o ceafă lată, iar tenul colorat parcă prinde mai multă viaţă când discută despre artă. Firea sa concentrată şi energică este semnul distinctiv al oamenilor puternici din sud, din preajma oraşului Narbonne. Caracteristica sa este o timiditate de om singuratic care l-a făcut să se împotrivească vreme îndelungată interogatoriului meu. Cu toate acestea, s-a hotărât, iar eu mă bucur de întinderea şi precizia anchetei mele:

Îl întreb:

- Este adevărat ce se spune, că sunteţi ostil manifestărilor literare din ultima vreme?

- Ezoterismului, pastişelor, balivernelor, instrumentalismului, inepţiilor abracadabrante denumite simbolice şi decadente, cu siguranţă!

- Credeţi că au vreun viitor?

- Pff! Adeziuni nu le vin decât din partea unor tineri şi, în consecinţă, sunt prea puţin semnificative. După cum ştiţi, joaca de-a literatura este un mod de petrecere a timpului la vârste fragede. Cea mai mare parte din aceşti novici, care nu se vor degrada sub influenţa boemei, vor deveni în curând birocraţi, finanţişti, agronomi. Membrii puştimii literare de ieri se pretindeau parnasieni şi naturalişti, cei de astăzi se proclamă psihologi, magi, simbolişti, decadenţi. Ce importanţă au părerile acestor snobi?

Am obiectat:

- Nu ne indică joaca de-a literatura, cel puţin, vulgarizarea noii mişcări?

- Ea atestă prostia lor, oare asta nu-i de ajuns? Aceasta ar însemna, în plus, simpatie sau doar complezenţă faţă de artiştii patruzecişti. Sau, cel puţin, că şcoala nonsensului i-a cucerit pe cei ce se tem de „comprehensiune”. Dar cu ce naivitate infantilă nu-şi prostituează incompetenţa pretenţioasă, aceşti inhibaţi care se dau şmecheri şi aceşti şmecheri care fac pe inhibaţii: minţi de damă de consumaţie, ce simt într-atâta nevoia de clienţi, încât aruncă ocheade şi celor mai sordizi trecători!

SUR L'ÉVOLUTION LITTÉRAIRE 219

M. JOSEPH CARAGUEL. (1)

Il n'est pas connu du grand public; mais aucun de ceux qui ont été mêlés au mouvement littéraire depuis dix ans, aucun de ceux que j'ai interrogés jusqu'ici, ne l'ignore. Dans la génération — fille du naturalisme — tous sont d'accord pour apprécier les qualités de son esprit puissamment généralisateur, son intense passion de vérité, la hauteur intransigeante de son caractère d'artiste.

M. Joseph Caraguel n'a pas d'ennemis, ayant toujours repoussé les occasions de réclame, et, de parti-pris, décliné les avantages et les douteux honneurs des enrégimentements. Il se refusa, en 1887, à signer le Manifeste des *Cinq*, bien qu'il fût l'un des plus remarquables parmi les continuateurs de l'Ecole réaliste.

Il a publié jusqu'ici deux volumes : le *Boul'Mich* et les *Barthozouls*, deux aspects différents de son tempérament d'observateur et de coloriste. Depuis, tous les instants de sa vie ont été consacrés à l'observation et à l'étude. Très attiré par le théâtre, il s'est essayé à traduire à la scène la complexité de la vie moderne, et ses amis attendent beaucoup de cette tentative.

Trente-cinq ans, un cou puissant, un teint coloré

(1) Voir Appendice.

- Pe ce motiv le atribuiţi tinerilor această atitudine şi înregimentarea voluntară în simbolism?

- Mă voi referi la cauza cea mai importantă pe care, sincer, o scuz şi aproape că o aprob: este nevoia de a avea o literatură a lor şi numai a lor, o literatură de jeluiri, de bâlbâieli, de nostalgii, o literatură dinainte de barzii sudanezi. Practic, în zilele noastre totul se specializează, astfel că până şi învăţăceii au o presă a lor! Singurul reproş – vai, nemărturisit – adus împotriva parnasienilor şi a naturalismului se referă la dificultatea mijloacelor estetice ale acestor şcoli, în special la savanta complicare a limbii, pe care de fapt nu o vorbeşte nimeni în felul acesta şi cu care ne dăm mari. Chiar şi defectele lor cele mai strigătoare, rima bogată şi rar întâlnită a unuia, descriptivismul parazitar şi pictural al altuia, impuneaueau o muncă asiduă şi un consum de energie. Tineretul lipsit de voinţă nu o dată i s-a împotrivit; în orice caz, ucenicia a fost lungă iar, la urmă, a venit dezastruoasa comparaţie cu maeştrii. Lirismul simboliştilor, pe care l-a răspândit reportajul, nu are niciunul din aceste inconveniente. De aici şi succesul său rapid şi legitim care, să sperăm, va creşte în continuare.

- ... Cum aşa?

- Păi da! Vreau să spun că ar fi o adevărată mană cerească dacă, printr-o retroselecţie, decadenţa ar scăpa lumea artistică de promiscuitatea bufonilor şi amatorilor! Şi în această dorinţă nu este nimic utopic: nu are ea un public demn de cretinismul său fastuos în acei rafinaţi, acei adunători ai tuturor prostiilor?

Interlocutorul meu, cu fruntea încreţită, cu privirea fixă, se plimba prin cameră cu mâinile în buzunare. Uitasem de mine ascultându-l şi privindu-l, iar această indignare elocventă, pe care o simţeam sinceră, îmi reducea la tăcere toate obiecţiile.

Totuşi, i-am spus:

- Negaţi că se pregăteşte o evoluţie artistică?

- Susţin că această evoluţie nu încetează niciodată! Ancheta pe care o faceţi acum ar fi fost oportună şi anul trecut şi nu va fi mai puţin oportună nici anul viitor. Atât naturii, care dă naştere unor noi talente, cât şi civilizaţiei, care le maturizează, puţin le pasă că le luaţi interviuri! Iată, nu demult, când critica – atât de înţelegătoare – şi reportajul – atât de bine informat – nu cunoşteau şi nu aveau nevoie decât de *medanism*, noi existam totuşi, aveam o valoare şi contam!

- Care voi?

Răspunse, dintr-o suflare:

- Noi, cei concreţi, cei complecşi; – realiştii, naturaliştii, dacă vreţi, deşi răposatul Champfleury şi *medanismul* au compromis mult aceşti termeni frumoşi; – noi, evoluţioniştii sau, chiar mai bine, pozitiviştii literari (da, mi se pare că această din urmă denumire ar fi cea mai potrivită), în fine, noi moştenitorii şi continuatorii lui Sainte-Beuve şi Flaubert. Noi, artiştii, îndrăgostiţi de lumea modernă, pătrunşi de spiritul ştiinţific, adepţi ai filozofiei pozitive, care trăim în comuniune directă şi fervent cu sufletul uimitorului şi incomparabilului veac căruia îi aparţinem! Şi acesta nu este un privilegiu nefondat, deoarece teoria evoluţiei, în loc să ne blocheze în imitarea clasicului şi să ne restrângă la originalitatea izolatoare, ne face să ne aliem în mod conştient aptitudinile cu calităţile scriitorilor dinaintea noastră în aşa fel încât vocea noastră, fără a o repeta pe cea a cuiva anume, depune totuşi mărturie pentru lumea întreagă.

- Înţeleg, i-am spus. Dar ce înţelegeţi, concret, prin „*medianism*”?

- Păi! înţeleg înşelătoria domnului Zola, polemicile şi manifestele sale, cu excepţia părtinirii domnului de Maupassant faţă de vulgaritatea acoliţilor *Seratelor*. Doar cunoaşteţi mesajul maestrului: nici un pic de dreptate pentru adversari, eradicarea emulilor, complezenţă numai pentru acoliţi, domnul Busnach, novator, cantitatea – calitatea principală, vânzarea – etalonul valorii! Cunoaşteţi îngustimea insignifiantă a elevilor, pesimismul lor pueril, mediul redus la cel local, vana şi interminabila descriere, psihologia voit... rectală. În concluzie, câteva daruri plastice, de felul lui Gautier, care maschează cu greu o mediocritate intelectuală, de felul lui Champfleury: de aici şi operele lor atâta de inutile, de o caricaturalitate meschină, plictisitor de vodevileşti.

S-a oprit pentru o clipă, s-a rezemat de cerceveaua ferestrei deschise spre Parisul inundat de razele soarelui, apoi a continuat:

- Dar ce dracu'! nici glorioşii noştri maeştri, nici noi înşine nu suntem răspunzători de excesele de reţinere ale acelor câţiva, care au fost patru şi, dacă-i punem şi pe inevitabilii tineri snobi, să zicem că sunt zece, sau să zicem că sunt douăzeci. Din cauza lor ne denigrează critica, ne declară lipsiţi de idei, inapţi pentru psihologie, dezinteresaţi de marile probleme, nepăsători faţă de nobilele ambiţii. Poate că n-ar fi stricat să analizeze mai îndeaproape încercările noastre şi, informaţi fiind, să-şi pună întrebări despre orientările noastre, adesea superioare. De pildă, cei care, înainte de a aborda opere mărețe, au dorit să atingă întâi maturitatea, au şi ei scrupule atâta de mizerabile?

- Veţi adopta o formulă?

- Lăsăm asta pe seama clasicilor şi a plagiatorilor. Maeştrii noştri, Benjamin Constant, Stendhal, Balzac, Michelet, Sainte-Beuve şi, mai de curând, Flaubert, Taine, fraţii Goncourt, Vallès, Daudet, Zola, folosesc fiecare mijloace de realizare personale. Mijloacele lui Flaubert variază chiar de la o operă la alta, după cum este necesar. Căci, de îndată ce un artist ajunge să aibă un stil, începe să se imite pe sine însuşi, iar acest procedeu este tot atâta de sterp, dacă nu şi mai sterp, decât dacă l-ar fi imitat un altul.

- I-am făcut domnului Garaguel următoarea remarcă: Printre cei pe care tocmai i-aţi enumerat, există unii din maeştrii dumneavoastră care au convenit să considere mişcarea pe care o reprezintă ca fiind întreruptă, dacă nu chiar terminată cu totul...

- Poate că îşi doresc asta, dintr-o vanitate care se trage de la vârsta lor! Dar opera de eliberare spirituală, pe care îşi fac un punct de onoare să o continue, după atâtea genii, rămâne pe vecie datoria noastră, a tuturora.

- Şi de ce aţi prefera eticheta de pozitivist?

- Pentru a da sensibilitate colaborării noastre faţă de efortul întregii omeniri în direcţia ascensiunii civilizatoare prin şi spre adevăr. Arta noastră, ce ar putea fi definită ca „adevărul devenit frumuseţe", îi datorează mai puţin valorii noastre proprii, oricât ar fi ea de mare, pe cât datorează aportului veacurilor, concentrării de cunoştinţe pe care ea le estetizează. Departe de a se crede antagonistă ştiinţei, arta ştie că este aproape parte din ea, avangarda ei. Aşa cum religiile, în perioada lor de legitimitate, au fost tatonări ale filozofiei. Ştiinţei, care nu înregistrează şi clasifică decât certitudinile, arta îi propune ipoteze, îi indică probabilităţi. Principala sa acţiune constă deci în a face să fie evident ceea ce este încă nedemonstrabil. Iar pentru a putea traduce viaţa cu complicaţiile sale cele mai extreme, vrem ca această artă să fie cât mai analitică cu putinţă şi cât se poate de puţin abstractă. Literaturile primitive, puerile, şi-au limitat cel mai adesea eforturile la cuceriri izolate pe care odioasele şcoli clasice – a noastră cu precădere – s-au complăcut apoi în a le circumscrie cu rigurozitate şi generaliza în mod stupid. Şi de aici, genurile procustiene, divizările nimicitoare, reprezentările abreviate, oda şi satira, tragicul şi comicul, personalitatea şi legenda. Cu toate acestea, în toate epocile şi la toate popoarele, concepţiile profunde şi capodoperele ample au fost concrete, analitice, adică pozitiviste, în limitele posibilului şi, cu atât mai mult, în raport cu dezvoltarea umană. Urmăriţi, mai curând, această evoluţie a realului, începând cu epopeea, trecând prin dramă şi ajungând la romanul modern, de la *Iliada* la *Păsările*, de la *Divina comedie* la *Hamlet*, de la *Gargantua* la *Educaţia sentimentală*. De aceea, fără a le interzice micilor artişti formele fragmentare care corespund nevoilor reduse ale inteligenţelor inferioare, şi cât timp aceştia se vor limita la odă sau la vodevil, elita scriitorilor îşi va propune, după unii precum Flaubert, Elliot şi Tolstoi, o coordonare estetică a eterogenităţilor vitale, altfel spus, o sinteză în care vor trebui să se armonizeze cunoştinţele, în toată varietatea lor.

Urmăream cu toate puterile atenţiei mele dezvoltarea armonioasă a acestor frumoase teorii, a căror amploare mă deruta puţin. Domnul Garaguel vorbea de abundenţă ca despre un subiect familiar, aşa că am fost nevoit, de mai multe ori, să-l rog să-mi precizeze unele dintre ideile al căror înţeles subtil îmi scăpa.

- Romanul, l-am întrebat, se pretează la aceste tentative?

- Nu întrutotul, în ciuda admirabilei sale polimorfii care se potriveşte cel mai bine supunerii mijloacelor artistului manierei subiectului. Ceea ce îl împiedică este faptul că pentru a reda viaţa foloseşte în special reprezentări deformatoare. Cred că noi ne aflăm în ajunul studierii directe a fiinţelor şi lucrurilor, fără nicio transpoziţie. Memoriile vor fi literatura viitorului.

- Observ că această cruciadă purtată de adversarii voştri nu vă prea impresionează. Credeţi că nu ar trebui să fie luată în considerare?

- Aş prefera... Dacă, totuşi, bufonii ar câştiga o mai mare importanţă, ar trebui, oricât de respingătoare ar fi anumite lupte, să combatem această doctrină de dreapta, cum a trebuit să luptăm şi împotriva celeilalte. Dar eu sunt liniştit, artiştii sinceri vor învinge cu aceeaşi uşurinţă cu care au învins oamenii cinstiţi.

- Şi atunci, o să-i învingeţi pe psihologi?

- Monarhiştii chestiunii, (...), adepţii *acţiunii paralele* de sfârşit de secol, Dumnezeule! dacă îi numiţi aşa pe cei „perspicace" despre care vorbeam adineauri. Da, domnul Anatole France riscă mult să piardă de pe urma defectării sale. Şi asta îi bucură scurta ruşine a acestui socialist dezagreabil, ale cărui cărţi put groaznic! Cât despre cei numiţi pe bună dreptate psihologi, suntem de fapt chiar noi; de preferinţă, dacă trebuie, aceia dintre noi cărora le reuşeşte mai bine analiza mobilurilor decât punerea în scenă a faptelor.

- Credeţi că ar fi posibilă, cel puţin, o reacţie spiritualistă?

- Să ne înţelegem. Pozitivismul, deşi domină gloatele, e departe de a le fi cucerit; nu este şi nu va fi încă, pentru multă vreme, decât o majoritate morală, decât o elită. Prin urmare, atâta vreme cât adversarii săi pot, la un moment sau altul, să ridice împotriva sa furtuni de ignoranţă, valuri de snobism, nimeni nu-l contestă. Astăzi, de exemplu, spiritualismul face apel la fantome, ne ameninţă cu mese rotitoare. Ne stârnesc un surâs, pentru că astfel subliniază cele mai recente triumfuri ale noastre: penetrarea de către ştiinţă a fenomenelor hipnotice. De altfel, dacă am avea nevoie de linişte, nu ar trebui decât să ne-o amintim. Întreaga primă jumătate a acestui veac, idioţi idealişti, femei savante apărute din senin, erudiţi veniţi de pe lumea

cealaltă, urlau din toţi bojocii că noi am murit, sub pretextul că *Geniul Creştinismului* (N.T.: *„Génie du christianisme” de* François-René de Chateaubriand) şi alte prostii umplu de pomană cabinetele de lectură.

În aceeaşi vreme, ştiinţa bulversa şi înnobila lumea cu realizările sale iar filozofia noastră, care îi coordona principiile, a devenit definitiv conştientă de ea însăşi. Sub această dublă influenţă, cele mai elevate forme literare, critica, romanul, istoria se reînnoiau, se recreau şi, imediat, în mod irezistibil, îşi impuneau dominaţia. Pentru a ne combate, adversarii noştri de marcă se impregnau cu teoriile noastre, până în punctul în care, Chateaubriand cu ale sale „Memorii de dincolo de mormânt” (*Mémoires d'Outre-Tombe*) e mai curând unul de-ai noştri. Aceasta demonstrează că, de fapt, suntem invincibili sau că, cel puţin, nu putem fi învinşi decât odată cu civilizaţia însăşi. A prevesti că anatemele pe care le editează de obicei librăria Perrin ar putea produce un asemenea cataclism mi se pare a fi paradoxal... Nu mă tem de doctrine, al căror servitor am onoarea de a fi, mai mult decât de ruşi, mongoli şi negri.

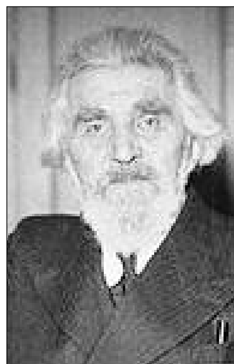
Nota traducătorului

Manifestul celor cinci (*Manifeste des Cinq*) apărut în ziarul „Le Figaro” din 18 august 1887, îi era destinat lui Émile Zola, ca urmare a publicării romanului său „Pământul” (*La Terre*).

Avea forma unei scrisori deschise adresate lui Émile Zola şi era semnat de cinci tineri scriitori apropiaţi de Edmond de Goncourt: Paul Bonnetain, J.-H. Rosny, Lucien Descaves, Paul Margueritte şi Gustave Guiches, care formau ceea ce numim a treia generaţie de naturalişti.

Deşi îi recunoaşte talentul lui Émile Zola, manifestul îi reproşează că se pierde în vulgar, că este lipsit de seriozitate şi că se repetă cu scop mercantil, ceea ce aruncă o umbră asupra operei sale.

Traducere din limba franceză -
Cristian Mihail MIEHS

SAINT-POL-ROUX-LE-MAGNIFIQUE

Domnule,

Scrisoarea dv. mi-a sosit în Provence, pepinieră de fete drăguţe.

Vă răspund la ea, sub margareta jovială a Soarelui, în faţa masei de lacrimi vărsate de amanţi şi de poeţi – pe care o numim Marea.

Am ezitat mult înainte de a vă comunica profesiunea mea de credinţă, momentul părându-mi prematur. Dar insistaţi cu atâta ingenuitate, încât în sfârşit mă instalez la instrumentul de tortură al întrebării dv.

A nega iminenţa unei Reforme şi a unei Renaşteri, adică a unei inovaţii a sistemelor şi formelor, ar însemna să negăm Steaua Polară. Păstrând proporţiile, avangarda contemporană a Artei Viitoare evocă, prin eclectismul său, precursorii ştiinţifico-filosofici din secolul al XVI-lea. Renaşterea de altădată, ca şi Renaşterea de mâine, oferă la începutul lor o varietate neclară, dar fertilă de crezuri şi de formule. Nu-i avem pe Luther - Wagner, Pic de la Mirandole - Villiers de l'Isle-Adam, Montaigue - Taine, Machiavelli - Zola, Rabelais - Rodin, Théodore de Bèze - Mendès, Vinci - Puvis de Chavannes, Jakob Bœhm - Mallarmé, Nicolas de Cuss - France, Paracelsus - Huysmans, Copernic - Mirbeau? Vulcanul colectiv în care dospesc aceste spirite diverse erupe în fiecare zi tot mai mult. Lavele îngroapă încet-încet Herculanum-ul confesiunilor vetuste, şi din aceste lave răcite va ţâşni curând vinul pur a (l) Artei sperate!

Ceea ce gândea admirabilul Heraclit despre Lucruri şi Zei, eu spun despre Artă: că *devine* fără încetare. Jidov Rătăcitor potenţial al marşului-pentru-viaţă, ea se îndreaptă spre Tronul Perfecţiunii – accesibil doar la sfârşitul Lumii! Vitalitatea sa constă în perfectibilitatea sa. Cantalupii neofobi (1) de la Sorbona declară, după exemplul lui Aristotel, cerul inalterabil, dar din fericire au apărut Galileile pentru a descoperi, din când în când, noi constelaţii: candelabre ale Renaşterilor.

Cât despre Poezie, verdictul meu este că în ce priveşte forma ea nu a oferit încă expresia sa veritabilă, adecvată. Până acum s-a recurs, în privinţa sa, la un anumit stil de selecţie oficială. De-a lungul epocilor, au strălucit aezi cu siguranţă glorioşi care, presărându-şi poveştile fictive, au stârnit admiraţia plebei fermecate. Pe aceşti oameni mari eu îi onorez cu un cult filial, convins că Anticii sunt atavismul nostru, operele lor – sursa noastră de inspiraţie. Dar oare arta lor a fost cu adevărat arta divină, Poezia Totală? Aş! Opinie atât de cunoscută deja încât în secolul nostru cercetătorii au riscat să afirme că putea să existe şi *altceva*. Unii, dintre ultimii faimoşi, cugetând şi ei parţial la ceea ce afirm, au susţinut că *poezia este sunetul*, că *poezia este culoare* şi aşa mai departe. Progres evident. Totuşi, aceşti apostoli încă se mai bâlbâiau. Nu, Poezia nu este numai muzică, numai culoare...

Ea este toate acestea şi ceva mai mult decât atât.

Poetul, braconând în hăţişul Misterului, nu-l va ademeni decât cu toate armele adunate în mănunchi. Ce este fiinţa? Unirea dintre un corp şi un suflet. Alianţa

compatabilă a menajului creează progenitura legitimă, soţ şi soţie devenind una – din dragoste: egosim în doi. Corpul este un suflet care se serveşte de alt corp, a afirmat un filosof antic. Trebuie să chemăm absolutul cu fiinţa în totalitate încordată spre toate direcţiile. Artistul se cantonează pe nedrept în extreme: idealismul sau pozitivismul. E nevoie de mai mult de două braţe pentru a îmbrăţişa o femeie – care se refuză? Până acum ne-am mulţumit cu o opinie de aur sau cu una de aramă. Să formăm un aliaj! Scânteia ţâşneşte din sărutul polilor opuşi.

În religia poetică, sufletul este o harpistă a cărei harpă este corpul: harpa cu *cinci* corzi. Atingeţi o singură coardă şi aveţi vocea din deşert egosită şi parţială: atingeţi-le pe toate cinci – şi iată caritatea expansivă, iată simfonia. A! Dacă am trăi în zona metafizică a Absenţei, aş fi de acord cu dispreţul Cerebralilor pentru Lucruri şi pentru trupul nostru omenesc, dar suntem exilaţi în Babilonul Sensibilului, iar harpele noastre se află printre sălcii.

Poetul poate deci să se compare, din punct de vedere organic, cu o harpă superioară care se adresează harpelor minore ale popoarelor. Vibraţiile acelora trebuie să le vitalizeze eolian pe acestea de aici.

- Cele *cinci corzi* ale harpei?

- Cele *cinci simţuri* ale noastre... care hărţuiesc, capturează, apoi împăiază în mod oficios, accesibilizează vânatul suprem, furat de către spirit. Da, Poezia, sinteză a diverselor arte, este în acelaşi timp *savoare*, *parfum*, *sunet*, *lumină*, *formă*. Opera sa prismatică (cu cinci faţete, savuroasa - parfumata - sonor - vizibilă - tangibilă) este domeniul în care domneşte sufletul peste un mozaic formal şi guvernează în mijlocul unei orchestraţii solide. De aici rezultă o artă atică, perfectă, amplificată: ideea montată într-un climat cvintuplu. Subiectivul în obiectiv. Arta perfectă, în care, printr-o stranie apropiere, pare aproape să se spiritualizeze materia şi să se materializeze ideea, forma este cuşca leilor şi a fazanilor abstracţiunii, ea corporalizează idealitatea, idealizează realitatea.

Să nu cumva să mi se atribuie sofismul unei estetici exclusiv a senzaţiilor! Vrând să pun cărămizile unui început, a trebuit să pornesc de la simţuri, care sunt dovada primă şi banală a existenţei omului în (interiorul) creierului în care se află Vaticanul senzaţiilor. Sunt trompetele senzaţiilor care sună deşteptarea omenirii şi prin podul mobil al simţurilor pătrunde fantoma Misterului pentru a vizita donjonul spiritului nostru. Teoria mea în legătură cu Cele Cinci Simţuri am finalizat-o printr-un studiu asupra divinului Pierre Quillard şi este apariţia artei individuale şi vii: Verbul creează Omul. Să adăugăm şi faptul că simţurile fraternizează cu un dezinteres astfel încât fuzionează la fiinţele de elită până la confuzie. Această comuniune a simţurilor generează emoţia supremă, înflorirea Sufletului, apariţia, întruparea sa. Mult timp am crezut că sensibilitatea putea fi substanţialitatea sufletului. N-ar fi frumos ca măcar să spun că senzaţiile sunt forma insesizabilă a corpului şi forma sesizabilă a sufletului... Nu despre comţerul vulgar al simţurilor, se vede, este vorba, ci despre rezultatul subtil al acestui cârd care se coalizează şi se purifică spre unitatea de senzaţii până la a distila în conglomeratul cerebral un relief ales unanim. Nu mai insist atâta, pentru că poeţii ingraţi tind să îndepărteze Materia, ca pe o servitoare prea bătrână şi vlăguită în serviciul Naturalismului. Da! Faţa este mai proaspătă ca oricând. Poate prea mult pentru unii? Eliminarea contingentului şi finitudinii înseamnă să ne jucăm de-a Baba-oarba în tunelul transcedental al lunilor bătrâne. Voi fi mai bine auzit dacă aş prezenta lumea noastră, Adevărul, ca resturi răzleţe ale Frumuseţii originale.

Ascultaţi această fabulă:

- „Pe când nu exista încă Timpul, Dumnezu, solitară Idee a Ideilor, a vrut să le întrupeze pentru a-şi distra intelectul. Odată încarnarea realizată, se făcu Frumuseţea. Frumuseţea era după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Creând-o, el vrusese să se realizeze pe sine. Totuşi, Dumnezeu rămânea Ideea: Ideea acestor Idei care alcătuiau Frumuseţea. Atunci se făcu o unitate, apoi o dualitate. În faţa acestor Idei formale (miraj multiplu al Ideii sale unice), Dumnezeu se bucura ca un copil în faţa unei jucării.

Or, s-a întâmplat acest lucru. Fără îndoială, posedată de acest demon care incită la creaţie, Frumuseţea corporală, crezându-se independentă, a avut dorinţa curioasă de a-l imita pe Dumnezeu, de a crea la rândul său. Dar – cum ea era Perfecţiunea, şi cum Perfecţiunea nu se poate autodepăşi, datoria sa unică fiind aceea de a exista – Frumuseţea, trufaşă datorită armoniei, a fost pedepsită pentru capriciul său: ea s-a sfărâmat în efortul concepţiunii, s-a împrăştiat în dezordine, iar resturile sale au devenit Adevărul, „adică cel mai neînsemnat: aici pe Pământ."

Fabula mea dezvăluie un univers alcătuit din pedeapsa capricioasei Frumuseţi, a cărei substanţă zace în dezordine, aşteptând talismanul care îi va reface echilibrul şi coeziunea de altădată. Caut, deci, trăsăturile Frumuseţii în Adevăr, esenţa sa în Dumnezeu, întrucât în el rămâne eternă ideea integră şi pură a Frumuseţii. Frumuseţea fiind forma lui Dumnezeu, rezultă că a o căuta înseamnă a-l căuta pe Dumnezeu, şi că a o arăta înseamnă a-l arăta pe El. Şi acolo găsim Binele doar prin faptul că găsim Frumuseţea, dincolo de orice marotă (idee fixă) didactică. Rolul Poetului constă deci în aceasta: să-l realizeze pe Dumnezeu. Opera poetului este o creaţie, dar o creaţie secundară, pentru că foloseşte mâna lui Dumnezeu.

Busola Poetului este intuiţia. Frumuseţea cizelată, care hoinăreşte prin imaginaţia umană, îi şopteşte nostalgia sa. Trebuie să notăm calitatea acestei nostalgii. Frumuseţea distrusă nu-şi va regăsi perfecţiunea decât străbătând marele regret al Splendorii pierdute: Poetul este cancelarul acestui regret.

Se vede că ide-realismul meu este un copac imens cu rădăcinile în Dumnezeu, cu fructele şi frunzişul aici, pe Pământ. Senzaţiile ne învaţă despre fructe, spiritul dialectic duce la sâmburele din mijlocul acestor fructe, această migdală duce spiritul la ramuri, iar aceste ramuri ale lui Ezechiel conduc spiritul spre rădăcini, spre Principiu în final, pentru că aceste fructe provin din raţiunea seminală.

Sublimul Idealism al lui Platon este crud pentru Lumea noastră pe care o numeşte lumea aparenţelor şi umbrelor. Bănuiesc că Platon a făcut un gest de politeţe faţă de Divinitate şi a crezut-o pe aceasta mai avară sau pe om mai puţin bogat. Umbrele lui Platon îmi par felinare veneţiene cărora trebuie să ştii să le îndepărtezi hârtia

pentru a întrezări flacăra din interior. Simțurile se opresc la hârtia luminoasă. Să ne stimulăm spiritul, fără el nu vom aborda niciodată flăcăruia ascunsă, rază a Flăcării inspiratoare.

Nu preconizez deloc recensământul indigest al Lucrurilor după genialul Croquemitaine de Médan, care cere ca orice scriitor să aibă 32 de ochi, ca o coadă de păun. Măcar dacă solicită desecretizarea esenței cauzale, pe care o cristalizează (...). Poetul e Înțeleptul Frumuseții.

Fără a privi Lucrurile drept aparențe, recunosc totuși că perla ideii mocnește și palpită sub firele de nisip parazite, îngrămădite de timp și de rănile sale. Da, toate micile suflete care participă la sufletul mare al Frumuseții, toate aceste unități minuscule care participă la o complexitate, au nisip pe ele. Romantismul nu a glorificat decât (firele) de mică, insectele și cochiliile sale; scriitorii viitorului se vor juca cu acest nisip, apoi vor sufla în el pentru a resuscita simbolul îngropat, hamadriada esențială, inima care bate din aripă în mijlocul a tot, spiritul substanței. Lumea fizică este un vas plin de metafizică. Fiecare lucru este un tabernacol al lui Isis, fiecare lucru este o idee acoperită de praful exilului. Adevărul este o cărbunăreasă înainte de a se spăla pe față, Frumusețea – este aceeași cărbunăreasă spălată pe față. Strângând-o în brațe pe prima trebuie să o violezi pe a doua. Dar, înainte de asta, să fim animați de această credință care îi permitea Sfintei Tereza să-l vadă *cu adevărat* pe Dumnezeu în ostie.

Pentru că Frumusețea Universală, această *rezultantă*, a dispărut din lumea sensibilă și printre noi mișună, ici și colo, *componentele* sale, problema de rezolvat este următoarea: care sunt forțele ce trebuie unite pentru a inventa Frumusețea Universală? Cum să re-ordonezi ideile pentru a crea Ideea lor, Sinteza lor, când Universul înfățișează o catastrofă a Ideilor?

- Dar publicul? Obiectați, domnule.

- Acest Sicambre ne va lapida mai întâi și ne va turna mai târziu în bronz. Simplu ca oul neînfricatului Christofor (Columb)! Eu nu practic față de Neamuri intoleranța Sfântului Augustin. Tertulian afirma, cu o noblețe politică, că este odios să constrângi un spirit liber să se sacrifice împotriva propriilor dorințe. E locul potrivit să culeg această maximă cordială a lui La Bruyère pe care o recomand Eminenței Cenușii Gandillot-luptătorul-lui-Shakespeare: „Cel care scrie ținând cont numai de gustul secolului său, se gândește mai mult la propria persoană decât la scrierile sale: trebuie să tinzi mereu către perfecțiune și atunci această dreptate care ne este câteodată refuzată de către contemporanii noștri, posteritatea știe să ne-o redea."

Mai devreme sau mai târziu, mulțimea care geme astăzi în Capernaumul Convenției onocefale se va elibera spre Ispășirea evidentă.

Neîncrederea sa actuală este de înțeles. De-abia a ieșit din studiul decadent. Și, uitați, acest decadentism tabid (2) a fost un dar al Providenței. Decadenții au avut măcar celesta inconștiență de a fi precipitat reacția necesară. Deja, în epoci anterioare au pus la incubat apariții solide. Cele mai nobile înfloriri nu generează oare trapele descompunerii? Epoca noastră este copia epocii elisabethane. Ca și acum, exista în Anglia școala decadentă; acolo se afișau prețiosul Lyly și ciudatul Donne. Din această poezie esențializată a țâșnit această floare al cărei parfum ne va supraviețui: Shakespeare. Suntem încă Italia secolului al XVII-lea, în care șeful poeților libertini, corupătorul Marini, era obiectul unei idolatrii. Și mai suntem noi Franța aceluiași secol în care mareșalul d'Ancre extrăgea de la autor operele *Sampogna* și *Baci*, în timp ce familia Scudéry îngenunchea gustul, și Prețioasele adormeau spiritul. După cum Shakespeare a provenit din Lyly, minunații noștri Clasici au provenit din mariniști și de pe străduțele lăturalnice.

- Ce părere am despre *Pelerinul pasionat*?

- Că acest strănepot al unor Guillaume de Loris, Bertram de Born, Rutebœuf, Jean de Meung ascunde câteva perle în cochiliile rasei sale călugărești. Talleyrand al Simbolismului, prietenul nostru Charles Morice ne-a părut exagerat, spunând despre colegul său: „Moréas nu are idei, nu-i lipsesc decât ideile". Lovitura de aripă de heruvim, mulțumesc lui Dumnezeu! Jean Moréas îmi pare complementul lui François Coppée. Ca temperament artistic îmi evocă, în momente ciudate, un trombon cu sunete de fluier.

- Viitorul Poeziei?

- Aparține zeilor, oamenilor-zei!... Căci va înflori din nou era zeilor care pășesc pe pământ ca în vremea descrisă de firavul Musset. Este iminentă apariția poeților care, luându-și numele de la accepțiunea primordială a cuvântului își vor dezvălui propria Lume concepută loial de ei înșiși fără să se fi distrus printr-o cerebralitate exagerată, neafișând nici urmă de ingratitudine față de universul lui Dumnezeu, Stăpânul Principal.

Cu privire la acest subiect, am spus revistei *Mercure de France*, unde Tailhade, de Gourmont, Vallette, Aurier scriu cu un pumnal cizelat:

„Noi, poeții suntem niște zei, este incontestabil. Fiecare dintre noi concepe o lume, de acord. Totuși, să convenim că lumea noastră specială nu este decât elixirul lumii inițiale, atât de rapid reintegrată orelor corporale. Originalitatea noastră se sprijină pe originea noastră. Lumea disprețuită – co-proprietate indiviză a tuturor în republica vieții – trebuie să o considerăm drept ucenică funciară a lumii spiritului nostru, care nu este, sinceri să fim, decât rezultatul unei dorințe de progres, dorința servită de morala esteticii noastre personale. Înflorirea poetului se măsoară deci după geniul cu care înțelege sau ameliorează în mod esențial (împrumutând intenții străine) pe cea a lui Dumnezeu".

Acest divinism parafrazează apoftagma lui Gœthe: „Adevărata poezie se ridică deasupra lumii fără a o pierde din ochi". De acum înainte, poetul va avea dreptul de a cânta, în momentul în care se simte lebădă, în timp ce un univers se stinge odată cu lampa oaselor sale, iar discipolii săi vor trebui să o așeze cu devoțiune în mormânt și, precum așezam odată un animal pe marmură la picioarele unui mort ilustru, să așezăm un glob simbolic la picioarele zeului adormit.

- Dar Simbolismul actual?

- Simbolismul actual imobilizează arta în lanțul sistemului, o restrânge la seminarul dogmei. Să fim simboliști ca Dante.

Să cultivăm simbolismul fără să-l rigorizăm, nici să-l facem un mic cort sub puternicul soare artistic. Îmi place mult Simbolismul, sobru și filigranat, care călăuzește unele

capodopere ale prinţilor Mæterlinck, Henri de Régnier, Viellé-Griffin, Gabriel Randon, Stuart-Merrill. A institui o şcoală simbolistă înseamnă a fonda o Elveţie a Poeziei.

Să evităm acest lucru, Simbolismul exacerbat duce la nombrilism şi la mecanismul epidemic. Să ne amintim de abuzul de Silogism în Evul Mediu. Să acordăm totuşi Simbolismului actual circumstanţe atenuante, căci el este capătul băţului care are Naturalismul la celălalt capăt. Şeile fizice ale acestuia au constrâns spiritele să ia săruri metafizice, după cum ultimii spini ai dialecticii din Evul Mediu au înclinat sufletele către trandafirii mistici. Acest Simbolism este într-o oarecare măsură parodia Misticismului. Dar dacă a fost logic Misticismul în această perioadă pasivă şi contemplativă a scolasticii în care fiecare trunchi de stejar era sculptat sub formă de relicvariu, în fiecare stâncă se săpa o chilie, dacă logic, spun, a fost suavul Misticism al Sfinţilor Bernard şi Bonaventura, Simbolismul exclusiv este anormal în secolul nostru remarcabil printr-o activitate combativă.

Să considerăm deci această artă de tranziţie ca pe o nişă spirituală în interiorul Naturalismului, şi ca pe un element pregătitor (deloc neglijabil) al Poeziei de mâine, şi să trecem mai departe.

- Orientul poeţilor în viziunea mea?

- Pentru că toată Renaşterea arborează un stindard, istoria vindecându-se de etichete, voi profeţi că Poezia îşi va trăi

EPOCA DE DIAMANT.

Vom intra în

MAGNIFISM

Magnificii, argonauţi ai Frumuseţii, vor căuta Lâna Divină în Colchida Adevărului. O vor cuceri prin sufletul lucrurilor, suflet asupra căruia vor arunca patrafirul ţesut şi împodobit ca fireturile senzaţiilor lor...

Iisus, patriarhul Magnificilor, le va dezvălui Poezia care va intermedia candidul sacrament al Sfintei Împărtăşanii, prin care *se materializează trupul, sângele şi sufletul Divinităţii sub formă de pâine şi vin.* Paginile albe ale operei viitoare vor fi anafura noilor artişti. Astfel, bunul nazarinean va lăsa să cadă un simbol pe care eu îl voi culege şi îl voi traduce cu pietate.

Poeţii magnifici nu vor împărtăşi Adevărul crud, ci vor exprima originea sau obiectivul său: ei vor spune din el (din Adevăr) elementele superioare şi progresul, iluziile sale pierdute, doliile, căderile sale, speranţa sa. În timpul orei prezente, floare a orologiului etern, ei vor *redacta* pe tăbliţele arzătoare ale exilului *Memoriile Vieţii anterioare a Adevărului sau doar ipotetic bucuriile Vieţii viitoare.* Magnifismul nu va fi exagerat după exemplul Romantismului, care nu a dat aripi decât fanteziei, nici după exemplul Naturalismului, care nu a oferit o bază decât obiectivului său. Ceea ce va ocupa artiştii hieratici ai Magnifismului: motivul esenţial al Umanităţii întreţesut în orchestraţia înconjurătoare şi fundamentală a naturii. Poeţi ai sintezelor omeneşti, ei promit opera vibrantă, ieşită din măruntaiele ritmice ale vieţii, în toată perfecţiunea sa, ca (Venus) Anadyomede ivindu-se din spuma mării.

Stilul devine sfântul-scris, vestea cea bună.

Cu siguranţă este momentul să denunţăm coşul de rufe al banalului, albumul vis-à-vis-ului, panorama lucrurilor comune! Este timpul să ardem, pe un fanatic cerşetor, aceste hârţoage de grefieri, această nosologie de spiţeri, aceste neghiobii de portar de negustorese lăuze! A sosit timpul să izgonim superficialii vânzători de la Templu şi să închidem la Salpétrière pe aceşti Montepineri egotişti care ne impun masturbările lor de homunculi fleşcăiţi!

Această maşină de cusut a ceea ce numim Literatura, iată cea mai joasă formă de decadenţă!

Sus! Cruciada Geniului!

Geniul se bazează pe vâlcelele umane. Dar aceste mulţimi, dar aceste recolte pe care veriştii le dau la cules pe loc, aşa cum sunt, Geniul le duce la moară, la presa specială a sufletului său, apoi le încredinţează fie cuptorului, fie vasului credinţei sale religioase: în sfârşit, aceste recolte Geniul le oferă sub aurul speciilor glorioase, cântând în imagini: „Bucuraţi-vă de acest festin, fraţi de aici, de pe pământ. De pe câmpurile voastre am recoltat Durerea neagră. Această Durere am păstrat-o doar pentru mine. Această Durere, eu am fecundat-o. Bucură-te de acest festin, copile ce l-am avut cu trista femeie. O, fraţi de pe Pământ, iat-o pe fiica mea, adoraţi-o, căci această fiică este Bucuria!”

Astfel, dragă maestre Huysmans, Geniul este Sfântul Duh sus-numit Consolatorul.

O! Geniul bântuie o cetate subtilă aflată între Pământ şi lumea de dincolo. Dacă aş îndrăzni să vorbesc ca un geometru, aş insinua că această Cetate există în sărutul pe care vârful divinei piramide înclinate îl dă umanei piramide construite. Fără îndoială, ploile vin din această ţară, căci acolo poeţii plâng. Acest tărâm magic are legi şi fiinţe noi; fiinţe şi legi care, dictate în principiu de către omenire, au fost corectate şi parafate de către divinitate. Acolo fiecare Geniu are palatul său. Iar aceste palate diverse, care fraternizează, participă la Sublima Confederaţie.

Acolo se agită suferinţele seculare ale Frumuseţii care, în ciuda efortului caritabil al Geniului, nu este încă decisă în această lume. În prezent, Pământul nu primeşte de la ea decât un parfum ipotetic, care este el însuşi un pic de Frumueţe, deoarece o sugerează. Această ipoteză ne învaţă măcar prin mărturiile sale, după cum raza ne povesteşte totul despre îndepărtatul Soare.

Printre frigurile nostalgiei sale, Frumuseţea-distrusă ne trimite sufletele pe Pământ, sufletele noastre care se fixează rapid în corpurile noastre. Ea spune acestor mesageri: „Păstoriţelor, strângeţi oile rătăcite, refaceţi-mi turma, refaceţi cuibul sacru”. Vai! Majoritatea mesagerilor sunt mercenari care îşi pierd vremea pe ghizdurile fântânii. Rarii poeţi sunt păstorii evanghelişti.

Magnificii speră să reunească aceste oiţe rătăcite. Diva Frumuseţe, pe care muritorii n-au văzut-o încă decât prin ochii curajoşi ai efemerei credinţe în templul abstract al himerei, Magnificii o vor invita aici pe Pământ cât mai mult posibil. Ei vor ca, prin zâna Poezie, Frumuseţea să coboare şi să stea printre oameni, precum Iisus stătea printre pescarii din Galileea. Deja aceşti poeţi regretă bătrânul viitor: departe este Canaanul unde operele de artă

vor fi Idei sensibilizate, având virtutea existentă a unui izvor, a unei iubiri, a unui triumf, a unei coline sau a unui ocean, Canaanul în care Odele se vor oglindi în fântâni, Elegiile vor aluneca peste coloanele doborâte, Pasiunile vor fremăta pe scena vâlcelelor.

Da, prezic o epocă îndepărtată în care Absolutul pur se va întrupa în Materie pentru ca în timp să i se substituie, prin efortul conjugat al poeților din secolele trecute. Da, va înflori această oră miraculoasă în care, fiind solicitate și seduse în fiecare zi tot mai mult de către generația de aleși, domnișoarele Idei vor călători cu adevărat în lumea noastră.

Atunci, o, atunci prea fericiți, adică nefericiți din cauza minei lor patibulare în fața acestei invazii de Fermecătoare superioare, ultimii muritori vor merge să se ascundă în morminte – şi va începe Restaurația unei Frumuseți unice, complexe. Oamenii vor fi dispărut, dar Ea va rămâne.

Aceasta va fi fost onoarea lumii sensibile – de a fi regenerat Frumusețea perfectă care a şlefuit-o, din membrele sale sfărâmate, în ultima secundă a Vieții Anterioare. Şi va fi Viața Viitoare!

Aceia, domnule, vor fi Magnifici, cei care, țărani ai vieții, școlari speculativi ai cărnii și ai spiritului, vor studia Ființa prin ființă, crezând, după exemplul nu mai știu cărui filosof, că Dumnezeu este omul etern. Fără îndoială, plini de toate păcatele, cu siguranța de toate virtuțile – de unde provine ciudata compasiune – ei vor fi uşor de recunoscut, având în același timp acest aer de revenire din infern pe care îl avea omul din Florența și acest aspect de întoarcere la cer pe care îl avea omul din Nazareth. Nu trebuia să fi trăit furtunoasa adolescență a lui Raymond Lulle pentru a avea pretenția la *ars magna*? Morala lor va fi cea a lui Epictet. În privința Anticilor a căror barbă este o aripă de lebădă – Bătrâni ridicoli totuși, eventual – Magnificii nu vor recurge la insulta acelor Savonarola de cabaret care, închipuindu-şi că sug speranța verde sorbind absintul dintr-o înghițitură, evocă puştii care cred că au păcătuit dacă au supt lemn-dulce... Respectuoşi, deşi prudenți moştenitori ai trecutului, ei vor ști să evite neghina, dar să și să adune spicul de pe Himalaia lui Hugo, pe fortificațiile și Butte-Montmartre ale (fraților) Goncourt și ale lui Zola, pe Parnasul onorabililor Adjuncți ai d-lui Lemerre. Eu nu le spun acestor Renascentişti: reveniți la antichitate! Întoarceți-vă la secolul al XVI-lea! Eu le strig: Pregătiți-vă pentru Viitor!" Este corect să declar acest lucru, poeții sunt solidari. Sunt mai mulți și nu doar unul. Există un poet, unul singur format din toți poeții: există poetul! Acela s-a născut odată cu lumea şi odată cu lumea va muri. El trebuie să se avânte, înflorit din făclia tot mai arzătoare și să nu privească prea mult înapoi, pentru a nu fi cristalizat în statuie imitată.

Clasicismul, romantismul, naturalismul, psihologismul, simbolismul vor servi drept piedestal Magnifismului.

Reabilitarea Teatrului va fi marea ambiție a Magnificilor.

O, Drama, expresia capitală a Poeziei! O, Teatrul, definit de Hegel drept reprezentarea Universului!... O, această creație, secundară în fața lui Dumnezeu, prima înaintea oamenilor! Strălucitoare Minervă ieșită simultan din fruntea și din măruntaiele poetului!... O, teatrul viu, dioceză a ideilor, sinteză a sintezelor!... Simfonie umană unde pălăvrăgesc savoarea, parfumul, sonoritatea, flacăra, linia!... O, aceste ființe care vor fi formele înghețate ale apei fugare a Visului!... O, aceste recolte ideale din via Adevărului!... Acest dialog al sexului și al sufletului! Acest duel al cărnii vii și a gândirii nude!

Acest curcubeu de pe cer și acest curcubeu din infern! O, acest mare sfat pornind de la Frumusețe prin simplul fapt că ea este Frumusețea!... O, această cortină care se întredeschide ca un potir și splendidele sale cuvinte care își vor lua zborul, albine încântate să ducă seva cea bună publicului regenerat!... O, acești spectatori care tresar precum tresărea Moise în fața armoniosului trandafir din Sinai!... O, acest teatru pe care Dumnezeu însuși, din loja grandioasă, îl va urmări cu pupila sa – Soarele – pentru că va fi conceput pentru Eternitate!

Ei, bine! Acest Teatru îl vor realiza Magnificii!

De aceea, Parisule, reconstruieşte în interiorul tău teatrul Atenei și de aceea, patrie, sfătuieşte-ți mulțimile frivole să simtă entuziasmul falangelor Greciei, căci iată venind viitorii Eschili, iată crescând noii Sofocle!

Un lucru regretabil este blasfemia sistematică a Prinților Tiraniei față de Sărmanii Verbului. Reaua credință a unora, buna credință a altora: aceasta nu poate duce decât la o nouă Teroare mai devreme sau mai târziu. Deseori m-am gândit la acest lucru cu o tristețe nemărginită. Reciți mai degrabă analele fanatismului. Mai ales nu spuneți: „Era bine pe vremuri!" Fie-vă milă, nu dormiți pe acest trandafir și gândiți-vă la posibilul război al Orfeilor cărora fiecare zi le crucifică speranța! Deja revolta se agită în cele patru colțuri ale Spiritului. Acum o sută de ani a avut loc Revoluția Hârlețelor, peste mai puțin de o sută de ani va avea loc poate Revoluția Condeielor. O, gândiți-vă! Totul este precipitat de tânăra Inteligență: vulgarizarea științei, privilegiile barbarilor, geniul alungat din Versailles ca un lepros și nu știu ce deget al lui Dumnezeu care face semn în spațiu. Țăranii lui La Bruyère nu au sculptat decât jumătate de Libertate, poate că poeții să fi sculptat cealaltă jumătate – și scriu acest lucru plin de lacrimi, dar și plin de toate zâmbetele sufletului meu. Uneori aud o voce a apocalipsului, voce malignă și sfântă în același timp, strigându-mi: „Într-o zi Acvilele se vor năpusti asupra Broaştelor – iar Broaștele vor fi dorit acest lucru!"

Dragă domnule, doi poeți sunt, vai, uniți sub marmura funerară, poeți care vor fi fost regi în Era de Diamant: Jules Laforgue, Ephraïm Mikhaël.

Dacă sunteți de acord, să ne strângem mâinile sub palmierul amintirii lor.

Traducere din limba franceză -
Liana ALECU

Note

1. Neofob: dușmanul a ceea ce este nou (NT)

2. Tabid (lat.) tabidus: (în medicină) consumat de marasm (cașexie) (NT)

Goma între scriitori

Goma se află acum într-o situaţie mai puţin obişnuită. Notorietatea scriitorului militant e considerabilă, dar situarea d-sale e încă defectuoasă, oscilînd între admiraţie şi subestimare, între recunoaşterea relevanţei sale, inclusiv în planul istoriei noastre contemporane, şi o cazuistică a refuzului legată în bună măsură de meschinăriile perfid reglate ale perioadei totalitare. Desigur, după cum afirmă cu avînt **Petru Ursache***, cel ce-i consacră o foarte meritorie carte, „marile personalităţi îşi găsesc răsplata cuvenită după faptele lor de dăruire şi de jertfă”. Dar pentru ca această „răsplată” să fie pe măsură, e nevoie deseori de eforturi ale conştiinţei în impact cu preconcepţiile, cu clişeele, nu o dată cu resentimentele ambianţei pasagere. Deşi e un ţel care pînă la urmă nu are cum să nu fie atins, situarea corectă a lui Goma se obţine anevoie. Admiratorii săi mai au încă un aer sectar, ceea ce nu mi se pare normal. Petru Ursache îşi propune a argumenta caracterizarea lui Goma, mai veche, dar încă primită cu grimase ale iritării de către unii confraţi, drept un „Soljeniţîn român”. Lansată de presa occidentală, în anii ‘70, ea se suprapune măgulitor peste gloria autorului rus care a avut curajul de a înfăţişa lumii oroarea regimului sovietic, dominat de Gulag, fără precedent în istoria Rusiei. „Dacă în prezent, scria Soljeniţîn, poate cineva să-mi menţioneze nişte evadări ale revoluţionarilor ruşi din secolul al XIX-lea ori al XX-lea care să presupună atîtea dificultăţi, lipsă de sprijin din afară, atitudine ostilă a mediului, pedeapsă ilegală pentru cei prinşi – să-mi spună cine e acela”. Cuvinte al căror spirit l-ar fi putut contrasemna şi al nostru Goma, referindu-se la România, pentru care comunismul a reprezentat un cataclism fără precedent. Izolată de restul necomunist al lumii, ca şi celelalte ţări din „lagărul” comunist, ţara noastră primea, prin acţiunea lui Goma, după decenii de apăsătoare aşteptare, un impuls salutar al luptei pentru libertate. Rezistenţa din munţi, opoziţia aprigă a ţărănimii împotriva colectivizării silnice, cea a intelectualităţii care şi-a conservat demnitatea, sacrificiile enorme ale deţinuţilor politici nu mai apăreau ca nişte acte zadarnice, însumîndu-se protestului cu sonoritate mondială al „disidentului” Goma. Creaţia d-sale literară era astfel încununată de un gest politic major. Goma, ca şi Soljeniţîn, şi-a îndreptat atenţia asupra universului concentraţionar, cel mai izbitor fenomen al sistemului comunist. Ceea ce era ţinut sub obroc de oficialităţile totalitare iese la iveală, sub pana d-sale, în formule de o mare putere expresivă. Ca şi autorul *Arhipelagului Gulag*, prozatorul nostru s-a impus în anii ‘60-‘70, în care „destalinizarea” nădăjduită de popoarele înrobite, după moartea dictatorului (conform unor informaţii recente, prin asasinat, ceea ce la urma urmei nu surprinde), s-a dovedit imposibilă, prin naraţiunea intitulată *Gherla*, intrată în circuit european, graţie apariţiei sale la Editura Gallimard, în 1973. Nu s-ar putea vorbi de vreo influenţă categorică a lui Soljeniţîn asupra lui Goma, întrucît, pe de-o parte ambii dispuneau de materia brută a unei experienţe trăite, iar pe de alta scrierile lor au fost elaborate şi publicate aproape în acelaşi timp. Trebuie să subliniem însă şi un alt fapt. Neprietenii lui Goma, începînd cu organele „vigilenţei” politic-poliţiste, s-au străduit a acredita ideea că acesta ar fi fost un ins „lipsit de talent”, un scrib oarecare căruia i s-a dat atenţie exclusiv sub raportul unor interese ale Vestului, în cursul războiului rece. Pe bună dreptate, Petru Ursache punctează, referindu-se la Soljeniţîn, căruia i s-a înscenat aceeaşi interpretare strîmbă: „Vestul l-a receptat pe scriitorul rus, ca pe orice individ din spatele Cortinei, prioritar de pe poziţia politicului, deşi *O zi din viaţa lui Ivan Denisovici* este o scriere pur literară. Ea se pretează perfect unei asemenea analize. Însă, pentru că, didactic vorbind, decupează o secvenţă distinctă din viaţa de detenţie, atît de incitantă în contextul vremii, politicul a părut mai disponibil receptării, spre paguba ansamblului. În termeni hegelieni, conţinutul a luat-o înaintea formei. Prejudecata încă dăinuie în critica literară curentă”.

Să admitem că a existat o supralicitare a politicului în respectiva conjunctură europeană. Dar ea e departe de-a anula valenţele literare ale creaţiilor la care ne referim, ale lui Soljeniţîn şi Goma, creaţii care au girat rolul acestora de, pînă la un punct avansat, făcători de istorie. Oare dacă am fi avut de-a face cu producţii mediocre am mai fi putut discuta despre extraordinarul lor efect public, despre importanţa ce li s-a dat în diverse medii, neexcluzîndu-le pe cele ale oamenilor de litere? Regretabil, mai întîmpinăm şi azi propoziţii pline de năduf împotriva lui Goma-scriitorul, căruia i se respinge harul literar din pricina (e limpede) a opiniilor sale necomplezente, inclusiv la adresa colegilor de breaslă care au săvîrşit compromisuri cu puterea comunistă. Şi nu în ultimul rînd din pricina unei foarte verosimile gelozii, mai ales dacă ne referim la prozatori... Numai că se cuvine o precizare. Mai niciodată Goma n-a rejectat scrierile confraţilor sub unghi estetic. Incriminările d-sale, e adevărat, nu o dată extrem de dure, s-au înscris în sfera eticului: „De regulă, Paul Goma nu-şi îngăduie să ia în asalt polemic, nici măcar să ironizeze operele confraţilor din ţară ori din exil. Să nu cădem în

regretabile confuzii: cînd aruncă vorbe aspre (şi regretabile pentru noi; am convingerea că autorul însuşi o face cu inima împărţită), împotriva celor mari, foşti prieteni apropiaţi: Nicolae Breban, Nicolae Manolescu, Dumitru Ţepeneag, Dorin Tudoran etc., nu are o clipă în vizor diminuarea operelor vreunuia. În obiectiv se află omul: compromis politic, spirit egoist, carierist, trecut uşuratic dintr-o tabără în alta". E o disociere notabilă. Ne limităm a reproduce aici doar rîndurile lui Goma referitoare la unul dintre „şaizeciştii" de vîrf: „I-am ars o copită lui Sorescu – ei şi? Sorescu cere, şi nu o singură copită; şi merită, pentru duplicitate; pentru frica-alibi; pentru că, de două decenii, călătoreşte pe toate meridianele lumii, Sorescu este scriitorul român care nu a recomandat o singură carte a vreunui alt scriitor român şi nu a propus, pentru a fi invitat, pentru a primi o bursă, pe niciun alt scriitor român (deşi acesta este obiceiul, chiar regulamentul instituţiilor, organizaţiilor-gazdă; «beneficiarul» de azi propune pe altul, pe alţii)". În schimb colegialitatea lui Goma s-a manifestat nu o dată: „Nu mă laud cu faptul că, la prima mea ieşire în Occident (1972), l-am propus şi pe Buzura la Gallimard; că, după ieşirea definitivă din 1977, l-am recomandat la Seuil, la Hachette (...) nu făceam (...) decît ceea ce era firesc să fac". Petru Ursache aminteşte şi alte nume de oameni de litere români, care, datorită intervenţiilor lui Goma, au izbutit a fi luaţi în seamă de edituri precum Gallimard ori Albert Michel sau a deveni membri ai unor fundaţii scriitoriceşti de prestigiu din Occident: Marin Sorescu, Mircea Dinescu, Gabriela Adameşteanu...

Să ne întoarcem acum la un episod mai vechi şi anume la cel al Şcolii de literatură, unde, în 1954, am devenit coleg cu Goma doar pentru un singur trimestru, deoarece am fost exclus ca „element duşmănos" sau, în altă variantă, „duşman al poporului", în chiar Ajunul Crăciunului aceluiaşi an. Începînd cu a doua zi, „Gazeta de perete" a Şcolii, vajnic însemn sovietic, a găzduit texte ale unor colegi care găseau de cuviinţă a-şi lovi cu biciul partinic colegul căzut. Petru Ursache socoteşte acea instituţie, fără a greşi în comparaţia contondentă pe care o propune, drept „un soi de experiment Piteşti", urmărind „făurirea omului de «tip nou»; cu ajutorul cuvîntului, devenit bîtă la figurat într-un caz sau prin bîtă la propriu, în celălalt". Numită şi „fabrica de poeţi", Şcoala în cauză năzuia la formarea unor condeieri roboţi, „ingineri ai sufletului omenesc", cum suna faimoasa cerinţă a lui Stalin, cu toate că „scriitorul nu se formează asemenea muncitorului de fabrică, prin cunoaşterea unor şuruburi şi mecanisme". Picantă şi observaţia cum că operele oferite în calitate de modele, *Mitrea Cocor, Negura, Secerişuri sfinte, Ţie-ţi vorbesc, Americă!, Lazăr de la Rusca, Drum fără pulbere*, „nu confirmau ideea că scriitorul ar fi liber faţă de «sacul cu bani», indiferent cine i l-ar pune în braţe". Nu pot uita că Şcoala de literatură ne oferea un mediu înăbuşitor, nu doar de îndoctrinare practicată într-un stil furibund, ci şi de strictă supraveghere de zi şi de noapte a studenţilor, siliţi cu toţii, în vederea reuşitei acestor acţiuni, a locui în cămin. Mi se cotrobăia prin lucrurile din dormitorul comun, mi se furau caietele cu însemnări de la cursuri, mi se intercepta corespondenţa cu părinţii. Domnea o atmosferă de tensiune greu de suportat. Mîncarea era mizerabilă (am aflat ulterior că responsabilul cantinei fura pe rupte, dar poliţiei ideologice puţin îi păsa de hoţie, avînd misiuni superioare). De la o săptămînă la alta ni se reducea accesul la cărţile din Bibliotecă. Într-o bună zi am constatat că pînă şi *Istoria* mare a lui G. Călinescu a ajuns sub cheie. Director era pretinsul prozator Petre Iosif, „ilegalist" cu numele autentic de Leopold Brauchfeld, iar director adjunct „Tata Iancu", viitorul *boss* peren al Fondului literar, Traian Iancu, ofiţer de Securitate, care venea uneori în uniformă, sprijiniţi fiind de cîţiva agenţi zeloşi din rîndul învăţăceilor care-şi spionau cu sîrg colegii, în frunte cu Aurel Covaci şi cu locotenentul acestuia, George Muntean. Covaci a fost de altfel implacabilul procuror al execuţiei ce mi s-a înscenat în „şedinţa de demascare" pomenită. Orădean de baştină, prevalîndu-se de calitatea de concitadin, m-a luat în primire din capul locului, trăgîndu-mă de limbă asupra preferinţelor mele literare, iscodindu-mă asupra drumurilor pe care le făceam prin Capitală din dorinţa de a-i cunoaşte pe scriitorii interbelici. Se vede că mi-a alcătuit un dosar beton...

O figură aparte o reprezenta Nicolae Labiş. De-o autoritate delicată, prietenoasă, precocele poet „deţinea", vorba ironică a lui Goma, care se oprea aici – ce? – „literatură subversivă", echivalentă cu un sac de dinamită, compusă din volume de Baudelaire, Mallarmé, Dostoievski, Goga, Arghezi, Ion Barbu, Blaga şi alţi „reacţionari". O mare parte din aceste cărţi proveneau de la anticarul Radu A. Sterescu, care locuia nu departe de Şcoală, pe strada Petöfi, un ziarist interbelic de dreapta, personaj neînfricat ce-şi îngăduia să sfideze canoanele drastice ale momentului, fapt pentru care a şi înfundat puşcăria. Labiş era nedespărţit de un prieten mai în vîrstă şi totodată mentor al său, Geo Mărgărit, un boem carismatic care purta aura de discipol preferat al Divinului critic. La plecarea din Şcoală, poetul mi-a dăruit un volum din *Opera dramatică* de Lucian Blaga, îmbrăţişîndu-mă călduros şi urîndu-mi, în pofida prostului meu de-acum renume, o „frumoasă carieră". Deşi nu toţi studenţii aveau îndrăzneala, fie şi relativ rezervată din pricina circumstanţelor, a autorului *Morţii căprioarei*, poem compus în acele luni, discuţiile aprinse, iscate de către unii dintre noi, nu puteau fi complet oprite. În ciuda spionajului neostenit practicat de Covaci, Muntean şi alţii aidoma lor, uneori ele cutezau a pune sub semnul întrebării calitatea programului de învăţămînt, unele teze ale propagandei, evenimentele epocii. Nu ne puteam da seama cîtă sinceritate şi cîtă provocare existau în spusele critice pe care le auzeam. Suspiciunea reciprocă era inevitabilă, însă tinereţea se revărsa peste marginile prudenţei. În ce-l priveşte, Goma se înfăţişa ca un taciturn, crispat, enigmatic. Putea fi zărit ducînd sub braţ un tom gros, *Getica* lui Vasile Pârvan, care ar fi trebuit să-i slujească ca sursă de inspiraţie pentru un roman despre daci. Să fi reprezentat tema acestui roman o cale de

evaziune? Nu e imposibil, deşi e cert că junele basarabean nutrea o mare decepţie faţă de ceea ce vedea în proximitate, aşteptînd probabil momentul în care i-ar putea da glas. Nici cursurile, nici seminariile, cu puţine excepţii (Tudor Vianu, Cicerone Poghirc, poate Henri Wald) nu l-ar fi putut atrage. Titularul cursului de „măiestrie artistică" (o sintagmă favorită a momentului), Mihai Gafiţa, îl probozea pentru că nu se arăta dispus a respecta reţetarul ideologic. Spusele criticului apar reconstituite de Goma, în *Bonifacia*: „«...Nu-l împodobiţi pe eroul pozitiv chiar cu toate calităţile», ne sfătuia Gafiţa, (...) «nici pe cel negativ nu-l copleşiţi cu toate păcatele, fiindcă realitatea e mai complexă şi nu în alb-negru», ne învăţa el (iar noi luam notiţe în maculator); după o pauză de efect, Gafiţa mă arăta din bărbie: «dar nici nu aplicaţi reţeta tovarăşului...» şi iarăşi mă arăta, de astă dată cu stiloul, «care a ales, nu o cale de mijloc, ci una lăturalnică! Eroii tovarăşului nu sînt albi, nici negri, nici măcar cenuşii, ci pur şi simplu goi: nu au convingeri ferme, nu gîndesc just, nu luptă pentru idei înălţătoare, nu au idealuri măreţe...»". Altădată însă Goma notează că fusese „studentul favorit" al dascălului cu pricina. Deznodămîntul acelor relaţii ambigue s-a produs la 15 noiembrie 1956, cînd Goma citise în clasă un fragment de roman cu tentă politică, supărător pentru auzul oficializat. Nemaiputînd rămîne indiferent fiindcă îi era periclitată funcţia, Mihai Gafiţa s-a grăbit să informeze conştiincios conducerea Şcolii de literatură, ca şi Securitatea. A fost acesta unul din motivele arestării lui Goma (altul: organizarea unui miting de solidarizare a studenţilor cu revoluţionarii din Budapesta). Urmarea binecunoscută? Detenţia şi domiciliul forţat hărăzite tînărului inconformist, însumînd cinci ani.

Revenit la „suprafaţă", Goma termină, în 1969, romanul *Ostinato*. E o evocare suculentă a unei celule de închisoare (de factură simbolică), în care victimizaţii îşi deapănă amintirile şi, în aşteptarea eliberării, au reacţii dintre cele mai slobode (aluzie la inumanitatea formelor de cenzură şi autocenzură). Publicată în străinătate, scrierea se impune ca o piesă de rezistenţă a aşa-zisei literaturi concentraţionare a Estului. Mai toate textele acestui tip de creaţie se datorau unor foşti deţinuţi care au izbutit să emigreze (dintre români, Dumitru Baciu cu *Piteşti, centru de reeducare studenţească*, Grigore Dumitrescu cu *Masacrarea studenţimii române* ş.a.). Virgil Ierunca se pregătea să lanseze în scurt timp cartea *Fenomenul Piteşti*, prevăzută cu o prestigioasă prefaţă a lui François Furet. Spre deosebire de aceştia, Goma înfăţişează o producţie din interior, devenind un poststindard al opoziţiei politice atît din ţară cît şi din diaspora, nu fără a-şi asuma mari riscuri. Cîtă deosebire între poziţia temerară a lui Goma şi ceea ce am numit „rezistenţa de cafenea" a unor foşti slujitori de căpetenie ai propagandei comuniste, precum Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Marin Preda, care n-au înţeles niciodată să renunţe la privilegiile administrative şi pecuniare dobîndite din partea cîrmuirii comuniste! La unul o atitudine răspicată, născută din principii, la alţii o abilă adaptare la schimbările ce se profilau, o comodă duplicitate. Cei din urmă nădăjduiau să prindă din mers un alt tren avantajos, fără a risca nimic. Nu întîmplător steaua lor, multă vreme echivalentă cu cea roşie în cinci colţuri, a pălit considerabil după '89. Nici despre autorul *Moromeţilor*, cel mai „rezistent" sub unghi literar dintre ei, nu se mai prea vorbeşte ca despre un „reper moral"... Poziţia breslei scriitoriceşti era şi ea diferenţiată în funcţie de cei doi poli ai opţiunii civice: „Unii îl încurajau (pe Goma), cum s-a văzut la întîlnirea de cenaclu cu Ivănceanu, Ţepeneag, Neacşu. De altfel, ei făceau parte din «grupul oniricilor» (în curînd avea să fie lichidat) şi pledau deschis şi hotărît pentru îndepărtarea cenzurii din viaţa literară. Alţii, din dorinţa de aliniere, îl tratau cu indiferenţă, ironie sau şi mai rău, cînd se aflau prin redacţii sau pe la Casa Scriitorilor. Situaţia avea să se schimbe radical după publicarea romanului în Vest şi după Tîrgul de carte de la Frankfurt". Din păcate, în rău, căci izolarea lui Goma în rîndul „alor săi" a crescut: „Marin Preda îl cerceta de la distanţă cu suspiciune dar şi cu invidie; Al. Ivasiuc începuse să-l ocolească, iar Sami Damian «...publica, consecvent, protejaţi de ai lui, Radu F. Alexandru, Simu, Andru, Schwartz, Giugariu – autori şi texte fără probleme»". Oare azi perspectiva asupra lui Goma s-a schimbat? Nu s-ar părea că într-o măsură decisivă. Cu toate că au dispărut Direcţia presei, pîrghiile de „îndrumare" ideologică şi, s-ar zice, şi Securitatea, persistă o rezervă ce-şi are sorgintea în spaţiul lor, mergînd pînă la tonalităţi înverşunate împotriva scriitorului surghiunit la Paris, căruia i se neagă, ca şi odinioară, înzestrarea literară, ca şi cum puternic individualizata sa marcă stilistică nu s-ar putea constata imediat, nu doar în romane ci şi în memorialistică, jurnal, publicistică. E adevărat, i s-ar putea reproşa lui Goma supradimensionarea unor pete puse sub lupă. Dar aceste pete nu sînt reale? Evident, discursul d-sale nu poate fi socotit apodictic, însă nici respins cu uşurătate. De ce oare confraţii, nemulţumiţi de observaţiile pe care le conţine, evită frecvent a răspunde la ele punctual, preferînd o ripostă piezişă? De ce optează pentru etichete (drastice, la rîndu-le), în loc de-a discuta precis, analitic, observaţiile lui Goma, mai totdeauna legate de fapte pe cît de dezagreabile pe atît de indenegabile? Oare de ce? Cercetarea solid documentată, insuflată de-o deplină bună credinţă a lui Petru Ursache face ca această întrebare să se propage în continuare în conştiinţa cititorilor.

Gheorghe GRIGURCU

*Petru Ursache: **Omul din Calidor**, Ed. Eikon, 2012, 322 p.

Pictorul din strada Mecet numărul 15

Valeriu Pantazi ne-a părăsit pe 25 iulie 2015. În memoria sa, Ovidiu Stoica etalează pe simezele Galeriei de artă Calea Victoriei 33, din București, 48 de lucrări din colecția sa, în sala în care pictorul dorea să-și transfere lucrările ce fuseseră expuse la Pitești.

Expoziția lui Valeriu Pantazi emană un puternic parfum interbelic, asezonat cu o construcție modernă. Temele pictorului trădează prezența omului, indiferent ce propun. Fie că sunt flori în vase de lut sau asociate cu recuzita clasică – pipe, ochelari, farfurii, oale, ceasuri, instrumente muzicale –, dar și interioare la țară, în Deltă, nuduri sau portrete, toate au o firească atitudine. O interesantă serie este dedicată Veneției, cu lumina și „mirosurile" ei specifice. Ca artist, Valeriu a refuzat modele. A încercat să creeze în spiritul artei figurative românești, dorind să o continue. Paleta sa este o adevărată „explozie" de bucurie: culorile au arderi diferite de tonul local. „Țipătul" roșului este „potolit" de albastrul de Prusia. Galbenul devine când cald, când rece (datorită verdelui). A căutat culori, uneori „refuzate" de natură, folosind armonii apropiate de supranatural, dar și cu accent pe dominante.

Poetul Valeriu Pantazi a exacerbat emoția dând libertate deplină jocului dintre lumină și umbre, fixând privirea consumatorului de artă acolo unde a vrut el, nu în centre de interes specifice picturii clasice. Desenul lui este rodul unei școli serioase, folosindu-i atât cât să-i servească culorii și mai ales compoziției. A crezut în școala românească de pictură, evidențiată mai ales în perioada interbelică, încercând să o ducă mai departe. Pantazi a considerat această etapă din arta românească cea mai „curată" perioadă a picturii noastre și totodată cea mai completă – ancorată solid în arta universală.

„Poveștile" cromatice pictate de Valeriu se citesc ușor și sunt un prilej de bucurie pentru consumatorul de artă, care se simte ca „acasă" în tablouri. Modelele sale sunt reale și fac parte din „depozitarul" artistului. Fie că sunt naturi statice (flori, obiecte), fie că sunt portrete sau nuduri, ele există, se mișcă și pot fi comparate cu „reprezentarea" pictată.

Mulțumim, Valeriu Pantazi, pentru ce ne-ai lăsat în plan artistic: pictură, poezie și literatură.

*

Valeriu Pantazi s-a născut la 17 mai 1940, în localitatea Urechești - Vrancea și a participat la expoziții de pictură, personale și de grup, după cum urmează: 1968, *Picto-poezie*, expoziție de grup, București; 1970, expoziție de grup la Ateneul Tineretului, București; 1986-2004, expoziții personale la Galeria Metopa - Pitești; 1990-1992, expune la Mill Galerie, Xenia Weesenhof și Leon'Art

Galerie în Wegedoorm - Cuijik; 1993, *Expresionism Abstract*, Credit Bank București și Phoenix, Statul Arizona; 1994, Art Expo, Bienala de pictură, București; 2003-2008, Metopa Pitești și Art Point - Căminul Artei, expoziții personale; 2004, a reprezentat România la Bruxelles, Strasbourg și Roma cu 5 peisaje; 2005, expoziție personală, Galeriile Muzeului de Artă Slatina; 2008, expoziție personală la Metopa - Pitești și Hotel Silva, Bușteni; 2009, expoziție de grup Hotel Silva, Bușteni; 2010, expoziție la Pinacoteca Dacia, *Pantazi '70*; 2010, expoziția *Interferențe*, Hotel Silva, Bușteni; 2012, expoziție la Metopa - Pitești și Biblioteca Județeană Argeș; 2013, expoziție Metopa - Pitești, *Clasic și Modern*, Valeriu Pantazi și Paul Mecet; 2015, expoziție Metopa - Pitești, *Locuri și melancolii*, invitat Paul Mecet.

Ion PANTILIE

Ioan Barb, *Orașul alb*

(Editura Paralela 45, Pitești, 2016)

Din câte aflăm de pe coperta a patra a cărţii, acesta este cel de al optulea volum de versuri semnat de dl. **Ioan Barb**, poet și prozator din Călan (Hunedoara). Lectura lui ne-a dus cu gândul la o mărturisire a lui Antoine de Saint Exupery, care spunea undeva: „De unde vin eu? Vin din copilăria mea. Vin din copilăria mea ca dintr-o ţară”, și la o alta, a lui Umberto Eco: „Eu sunt un proustian: eu găsesc sensul vieţii în amintirile copilăriei”.

Cele două afimraţii, cu valoare de axiomă chiar, se potrivesc ca o mănușă și d-lui Ioan Barb. D-sa vine, așijderea, din copilăria proprie și, la fel, caută sensurile vieţii tot acolo. Poetul ne propune un fel de mitologie a vârstelor dintâi, iar poemele „Curg” aidoma unei povești căreia autorul i-a fost în egală măsură și personaj și povestitor. În memoria lui au rămas vii, de parcă s-ar fi întâmplat ieri, scene de un realism cutremurător: primele zile ale „colectivei”, reacţiile și trăirile tatei în varii împrejurări, apoi orașul poluat de fumul cocseriei azi închisă, amintirile școlare dintr-un timp cețos, aflat sub umbra sărăciei etc., etc.

Mitologia propusă de poet deschide o fereastră către timpuri apuse, dar care și-au imprimat amprenta lor în sufletul și-n inima copilului. Autor cu experienţa scrisului, dl. Ioan Barb pare să fi ajuns la concluzia că, până la urmă, nu căutările sterile și nici formulele cu orice preţ moderne fac poezia mare, ci incursiunile autobiografice (firește, atunci când e vorba de o viaţă care se pretează la transpunere poetică).

Mircea N. Ionescu, *Condamnat la libertate*

(Editura Palimpsest, București, 2016)

Acreditat în lumea literarară ca dramaturg de succes, dl. **Mircea N. Ionescu** este una dintre cele mai interesante figuri scriitoricești dintre cele prezente pe scena publică de azi – cum limpede reiese, între altele, și din celelalte prestaţii culturale ale d-sale, începând cu cronicile sportive pline de nerv, continuând cu teatrul și apoi cu volumele în care vorbește despre experienţa sa americană (*Taximetrist de noapte la New York* este, poate, cel mai citit volum al lui) și cea de după aceea, adică după revenirea în ţară.

Scriitorul are, fără îndoială, stofă de luptător, are vocaţia inșilor care refuză contemplaţia și preferă să coboare în agora vieţii sociale și culturale, rostindu-i direct și răspicat gândurile și opiniile, chiar și atunci când ele sunt critice (sau mai ales atunci). Nu altfel ni se prezintă volumul de faţă, prefaţat de Pr. Prof. Dr. Theodor Damian, care distinge în lirica lui Mircea M. Ionescu trei teme principale: „Critica socială (implicit politică) a lumii sale, viaţa de taximetrist la New York (inclusiv nostalgiile trăite la revenirea în marele oraş ca vizitator) și condiţia existenţială a emigrantului, iar în final sentimentul religios și rolul credinţei în Dumnezeu în depășirea încercărilor din viaţa de zi cu zi.”

Lirica d-lui M. Ionescu, aproape lipsită total de metafore, impresionează prin patosul rostirii, prin sinceritatea gândului, prin limpezimea frazei și – mai ales! – prin farmecul cuceritor al fiecărui poem – de unde și senzaţia ludicului, a comunicării directe, aproape sentenţioase (influenţa dramaturgului din el își spune și aci cuvântul!). Iată o singură mostră din multe altele: „Poţi avea un nume/ Și un prenume,/ Eventual renume/ Cuvintele nu se îmbracă/ În costume/ Nici nu fac tumbe/ Sumbre./ În șalvari de umbre./ Nu toţi/ Care semnează volume/ Ajung în postume./ Indiferent de etate/ Rămân condamnat la libertate./ Să scriu/ Cât timp mă simt viu.” (*Postume*)

Marcel Miron, *Versuri albastre și aurii*

(Editura Junimea, Iași, 2015)

„Cu poemele remarcabile din acest volum, **Marcel Miron** se alătură celor tot mai mulţi care mărturisesc faptul că poezia e o rugăciune profană, iar rostul ei este unul civilizator: civilizarea fiinţei, îmblânzirea sufletului, a demonilor dinlăuntru. Poetul scrie cu tăcerea sa, iar tăcerea este durata când cuvântul se întoarce pentru a se reîncărca de sacru”.

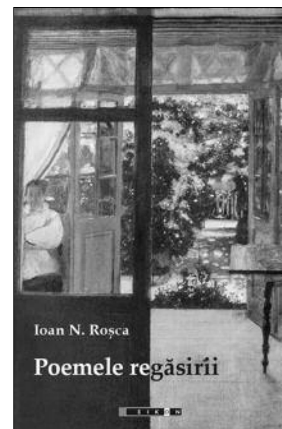
Cu această prezentare făcută de Ioan Holban pe ultima copertă a cărţii, am purces la lectura poemelor acestui poet slujitor al Domnului în Parohia „Sf. Toma” din Huși și am avut revelaţia pe care numai o poezie originală în formă și profundă în conţinut ţi-o poate oferi – lucru mai rar întâlnit astăzi când autorii, din dorinţa de a ieși numaidecât în evidenţă, propun cititorului fel de fel de experimente, nu întotdeauna fericite.

Veșnic căutător al „cuvântului ce exprimă adevărul”, dl. Marcel Miron, cunoscut mai mult la New York, unde i-au apărut poeme în revista *Lumină Lină*, decât în ţară, are o paletă tematică pe cât de vastă tot atât de interesantă. Lângă motivele biblice, transpuse în metafore cu un plus de meditaţie și nu de puţine ori străbătute de fior metafizic, stau altele, de sorginte laică (descrierea unor locuri, evocarea unor momente din realitatea imediată sau din propria copilărie, nostalgia după timpurile și după vârstele trecute și care nu se vor mai întoarce niciodată etc.) Peste tot și peste toate plutește amintirea și adie boarea caldă a sufletului trist aflat mereu în căutarea frumosului și a liniștii.

Structural, poetul este un romantic, un visător dominat, se pare, de un anume panteism discret în care își fac loc trăirile toate, visele și gândurile, dar și reflecţiile asupra trecerii ireversibile a timpului, precum în poemul ce dă și titlul volumului „Ca ieri/ nisipul înghite amintirile/ praful lacom și pervers/ îţi sărută cu înfocare/ gleznele.//Ca ieri/ nisipul auriu ţi se așează în păr/ și curge între sânii/ ca doi iepuri adormiţi.// Ca ieri/ Vântul îţi va usca buzele/ iar cuvintele peltice/ vor striga în deșert/ iubirea”.

Florentin POPESCU

O problematică a profunzimilor

Noul volum de versuri al lui **Ioan N. Roşca**, **Poemele regăsirii** (Editura Eikon, Bucureşti, 2016), debutează cu o situare poematică reliefând conotaţii dramatice, care culminează prin abordarea fundamentalelor întrebări ce privesc trecerea dinspre viaţă către moarte. Apropierea desprinderii de teluric generează multiple interogaţii ale căror răspunsuri se pierd în obscuritatea diverselor potenţialităţi. Dispariţia materială a perechii iubite este însoțită de nemărginirea dorului. Sufletul poetului transfigurează neîncetat amintirea celei plecate, element recognoscibil și în titlul primului ciclu al cărții, *Poeme pentru ochii din aștri*. O apăsătoare sinteză a întunericului cu lumina acompaniază aceste neliniști lirice. De aici iau naștere versuri ultrasensibile, care impresionează instantaneu. Un posibil deznodământ e ipostaziat în cheie purificatoare: „Și amândoi eram numai lumină/ în ploaia șiroind pe amândoi/ și lunecam pe apă în surdină/ precum un foc spre țărmurii din noi.” (*Precum un foc*).

A doua parte a cărții, purtând și titlul volumului, se înfățișează caracterizată de mereu binefăcătoarele semne ale renașterii, pe fundal profilându-se nemărginirea marină. Persistă tentația ascensională spre adevărurile fondatoare, odată cu presantele idei privitoare la statutul existențial. Printre alte referiri, este invocată și figura lui Vincent Van Gogh, artist ale cărui conflicte interioare au dobândit perenitate prin intermediul operei plastice: „Van Gogh, mă-ncântă lanul copt de grâu/ pe cerul tău de intensiv albastru/ ca două mări de nețînut în frâu/ sau vechile armate-nchise-n castru.// Dar mă-nfioară acel stol de ciori/ care din zarea lor când se adună/ coboară peste lan ca niște nori/ aducători de tunet și furtună.// Eu știu, Vincent, că în divinul plan/ există atât pace cât și luptă,/ dar n-aş fi vrut ca să croiești prin lan/ poteca ta – cărare întreruptă.” (*Cărare întreruptă*).

Versurile lui Ioan N. Roşca din prezentul volum, în pofida unor accentuate tușe dramatice, nu sunt lipsite de o asumată speranţă într-un viitor mai destins. Reprezentările pozitive poartă cu încredere stindardul iubirii. Artele picturale însoțesc demersul poetic, contribuind astfel la accentuarea unei ideatici susţinute de prezenţa tutelară a transcendenţei. Încă mai există înalte așteptări, încă mai fiinţează potenţialitatea considerabilelor redimensionări. Efluviile romantice sunt bine-venite în actualul context închinat sensibilității, acolo unde tentația zborului este foarte apropiată sufletului. Idealurile sunt mereu gata să renască.

Ultimul ciclu al volumului, *Poeme cu fantome și fantoșe*, cuprinde incursiuni pe savuroasele zone imaginative ale impalpabilului. Intervin și anumite raportări la metamorfozele pe care societatea le determină în structura individului. Ioan N. Roşca desfăşoară o complexă problematică a profunzimilor, evidenţiind diversele fațete pe care le poate lua Cuvântul. E privilegiată drastica eliberarea de contingență, dezmărginirea: „Lăsați-mă să cânt, să fiu integru,/ să-mi folosesc paleta de culori!/ Nu mă simt bine în fluture negru,/ vreau câmp multicolor, cu mii de flori.” (*Lăsați-mă să cânt*).

Octavian MIHALCEA

O fuziune benefică

Jazzul este una dintre cele mai importante contribuţii ale Americii de Nord la cultura universală, dar şi cea mai spectaculoasă aventură a muzicii. Născut într-un creuzet multietnic din New Orleans (Louisiana), el poartă gena multiculturală a zonei, amestecată cu influenţe clasice europene şi o libertate de exprimare ce permite fuziuni cu orice fel de muzică. E relativ tânăr în comparaţie cu alte genuri multiseculare şi a trecut prin suta de ani cu dezinvoltura apartenenţei la cea mai mare democraţie din lume. A generat stiluri de maximă popularitate (swing, bibop) sau academice şi de avangardă (cool, free), prinzând rădăcini în toate spaţiile geografice şi devenind planetar.

În zilele noastre, jazzul nu mai este doar american. Fiindcă există şi în Europa ori Asia, din belşug. Ca să nu mai vorbesc de cel latino, tot mai proeminent. Muzicieni din cele mai diverse locuri ale Pământului topind de la o vreme, într-însul, tradiţii folclorice locale, moşteniri arhaice sau genuri muzicale tribale. Aşa ivindu-se etnojazzul, ce a ajuns azi, prin creativitate şi diversitate sonoră, la o consacrare internaţională irefutabilă, fiind nelipsit din marile festivaluri. Nume sonore, precum Grappelli, Reinhardt, Galliano, Barbieri, Jobim, Sandoval, Valdés, Rubalcaba, Moreiro, Purim, Hamasyan, Youssef, Gurtu, Sissoko, Dibango, Stefanovski, Izmaylov şi alţii, au intrat deja în panteonul mondial al jazzului, ca promotori şi virtuozi ai stilului. Dintre români, amintesc pe Oschanitzki, Răducanu, Târcolea, Tavitian, Simion, Tiberian, Balkanamera. Cu siguranţă, nu singurii.

Abordarea folclorului a creat, totuşi, aprige controverse, conservatorii pledând pentru interpretarea clasică a jazzului, cât mai aproape de original. E, însă, o poziţie epigonică, întâlnită încă şi astăzi. Distructivă pentru creativitatea şi identitatea artistică. Etnojazzul fiind chiar o formă firească şi benefică de exprimare muzicală. În susţinerea căreia, îmi vine în minte, ce a zis Al Di Meola într-un interviu dat înaintea unui concert, în România. Întrebat fiind ce sfat oferă jazzmanilor noştri, el a răspuns nici că se poate mai nimerit: „atunci când cântă, să îţi dai seama de unde vin!”.

Corneliu STROE

S-au întâmplat la Centrul Cultural Pitești

1 noiembrie: Colocviul cu tema *Economia pe înțelesul tuturor; Fericirea și adevărul – valori umane supreme,* în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul *Știința în slujba cetățeanului cu Teodor Ghițescu.* Coordonator: referent Marius Chiva, redactor-şef revista-document *Restituiri*.

3 noiembrie: Lansarea volumului de proză *Omul, acest Dumnezeu*, autor scriitoarea Valentina Nichifor. Coordonator: referent Marius Chiva.

7 noiembrie: Simpozionul cu tema *Omul creației și omul evoluției.* Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Direcţia de Sănătate Publică Argeş. Coordonatori: psiholog-clinician Radu Vasile Şerban şi referent Marius Chiva.

8 noiembrie: Simpozionul cu tema *SUA vs. Rusia*, în cadrul dezbaterilor publice lunare, sub genericul *Lumea Azi.* Organizatori: Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie *Armand Călinescu*, redacţia revistei-document *Restituiri* şi Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri a Forţelor Terestre *Basarab I.*

9 noiembrie: Concurs Naţional de Poezie organizat de Daniela Toma, scriitoare şi editor din Bucureşti. Organizatori: Centrul Cultural Pitești, USR-Filiala Pitești, Biblioteca Județeană *Dinicu Golescu* Argeș și Editura *Art Creativ* București. Coordonaror: poeta Denisa Popescu.

10 noiembrie: Lectură publică și expoziție de grafică, sub genericul *Retrospectivă*, autor graficianul Florin Cornel Nicolescu. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Fundația *Liviu Rebreanu.* Coordonator: graficianul Florin Cornel Nicolescu.

15 noiembrie: Vernisajul expoziției scriitoarei Liliana Hinoveanu, sub genericul *Pictopoeme*. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Uniunea Scriitorilor din România-Filiala Pitești. Coordonator: scriitorul Dumitru Augustin Doman, redactor-şef revista Argeş.

17 noiembrie: Dublu eveniment cultural, sub genericul *Dulcea sărutare*: vernisajul expoziției de tablouri și icoane a artistului plastic Georgel Rădulescu și prezentarea volumului de proză religioasă *Dulcea sărutare* al scriitorului Adrian Georgescu. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Fundația Literară *Liviu Rebreanu.*

19 noiembrie: FESTIVALUL NAŢIONAL DE MUZICĂ LĂUTĂREASCĂ VECHE „ZAVAIDOC", EDIŢIA a XI-a. Preselecţie: sâmbătă, 19 noiembrie, ora 10.00, la Centrul Multifuncţional Piteşti. Concurs: sâmbătă, 19 noiembrie 2016, ora 18.00, la Centrul Multifuncţional Piteşti. Organizatori: Primăria Municipiului Piteşti, Consiliul Local al Municipiului Piteşti şi Centrul Cultural Piteşti. Locul desfăşurării: Centrul Multifuncţional Piteşti.

21 noiembrie: Simpozionul cu tema *Despre sacru și profan, cultură și civilizație în mileniul al III-lea*, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul *Libertate și Lege cu Marius Andreescu.* Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Facultatea de Drept și Științe Administrative din cadrul Universității Pitești.

22 noiembrie: Proiectul cultural-educativ sub genericul *Povești de viață-povești de suflet cu Denisa Popescu*, având-l invitat pe profesorul Vasile Ghițescu. Coordonator: poeta Denisa Popescu.

23 noiembrie: Colocviul cu tema *Enciclopedia timpurilor milenare.* Coordonatori: teologul George Dănică și referentul cultural Marius Chiva.

24 noiembrie: Clubul literar-artistic *Mona Vâlceanu*, având-o invitată pe traducătoarea și scriitoarea Paula Romanescu. Coordonatori: prof. Gabriela Georgescu, prof. Mona Vâlceanu și referent Marius Chiva.

25 noiembrie: Cenaclul *Armonii Carpatine*. Organizatori: Centrul Cultural Pitești, redacția revistei *Carpatica* și Grupul Vocal *Armonia.*

28 noiembrie: Colocviul cu tema *Se prăvălesc norii: o istorie a ploii*, în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul *Istorie și istorii cu Marin Toma.* Organizatori: Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie *Armand Călinescu* și redacția revistei-document *Restituiri* Pitești.

29 noiembrie: Simpozionul cu tema *Marii preoți ai Bisericii Domnești Sf. Gheorghe*, în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul *Biografii de excepție cu Octavian Dârmănescu.*

APARIŢII EDITORIALE: Revista lunară de literatură *CAFENEAUA LITERARĂ* (nr. 11/2016); Revista lunară de cultură *ARGEŞ* (nr.11/2016); Publicaţia lunară *INFORMAŢIA PITEŞTENILOR* (nr. 11/2016).

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de **Centrul Cultural Piteşti**

sub egida **Consiliului Local Piteşti** şi a **Primăriei municipiului Piteşti**

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Redactori: Nicolae EREMIA
Gheorghe FRANGULEA
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Liliana RUS

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1, sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013, Piteşti
Tel./fax: 0248/216348

e-mail:
cafeneaualiterara2015@yahoo.com
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256, Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii. Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la S.C. Tiparg S.A., tel.: 0248/221.348, e-mail: office@tiparg.ro.

Premiul de excelenţă pentru Cafeneaua literară

Revista *Cafeneaua literară*, editată de Centrul Cultural Piteşti, a primit recent (septembrie 2016) „**Premiul de excelenţă pentru activitatea de promovare a literaturii şi culturii române**”, din partea Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Bacău, şi a Consiliului Judeţean Bacău, în cadrul *Festivalului Internaţional „Toamna Bacoviană”*.

Cafeneua literară a mai primit în anul 2013 **Premiul „Revista anului 2012”**, din partea Asociaţia Publicaţiilor Literare şi Editurilor din România (APLER) acordat, în cadrul celei de a XV-a ediţii a Galelor APLER, în incinta Muzeului Literaturii Române Bucureşti. Acesta este unul dintre cele mai importante premii pe care îl poate obţine o revistă de cultură.

Despre *Cafeneaua literară* au scris, pozitiv, câţiva critici literari, dintre care îi amintim pe Gheorghe Grigurcu şi Alex. Ştefănescu. Iată ce spune **Gheorghe GRIGURCU** în *România literară* (*Eros şi polemică*):

„Virgil Diaconu este pentru mine întâi de toate sufletul revistei *Cafeneaua literară*. L-am cunoscut prin intermediul acestei publicaţii piteştene care mi-a atras atenţia prin ţinuta sa dezinhibată, de hărţuire a unor prejudecăţi, confirmând un fenomen mai general, cel al emancipării unor periodice ale provinciei noastre.

Cafeneaua literară aduce un suflu proaspăt, o eliberare de sub eticheta propoziţiilor acreditate undeva „sus”, a clişeelor în care acestea se transformă inevitabil, în absenţa unei libertăţi de opinie necesare spiritului critic.

Aşadar, Virgil Diaconu girează un periodic situat pe cursul novator al publicisticii lipsite de preconcepţii, ce încearcă a se întemeia pe propria sa conştiinţă.”

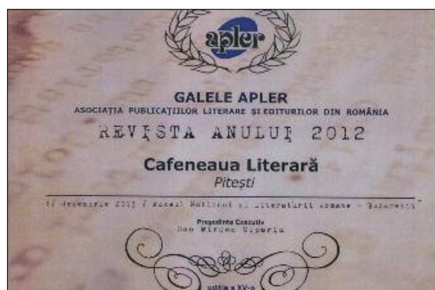
Tot în *România literară* (nr. 31, 2012), în articolul *Plumbul transformat în aur*, **Alex. ŞTEFĂNESCU** scrie următoarele:

„În Piteşti, unde locuieşte, Virgil Diaconu a înfiinţat câteva reviste de cultură, cea mai cunoscută fiind

Cafeneaua literară, pe care o conduce în prezent. *Cafeneaua literară* reprezintă o continuă provocare aruncată revistelor din Bucureşti, prin interviuri curajoase (uneori agresive) şi prin polemici.”

Oricum, revista *Cafeneaua literară*, care apare de 13 ani, este recunoscută şi apreciată la nivel naţional, iar ea confirmă tocmai în acest fel calitatea investiţiei făcută în cultură de Centrul Cultural Piteşti, pe de o parte, iar pe de altă parte dimensiunea culturală a urbei noastre. Aşa încât finanţatorii revistelor – Centrul Cultural Piteşti, prin Primăria Municipiului Piteşti şi Consiliul local Piteşti –, sunt recunoscuţi în ţară pentru meritul de *a finanţa cultura*. Ceea ce nu este puţin lucru. (**C.L.**)

apler

GALELE APLER

ASOCIAŢIA PUBLICAŢIILOR LITERARE ŞI EDITURILOR DIN ROMÂNIA

REVISTA ANULUI 2012

Cafeneaua Literară

Piteşti

Preşedinte Executiv

ediţia a XV-a

Consiliul Judeţean Bacău

Uniunea Scriitorilor din România
Filiala Bacău

Toamna bacoviană

PREMIUL DE EXCELENŢĂ

se acordă

REVISTEI CAFENEAUA LITERARĂ

pentru activitatea de promovare a literaturii şi culturii române

BACĂU, 19 - 24 septembrie 2016

Premianţii *Cafenelei literare* pe anul 2015 - Mihai-Athanasie Petrescu, Magda Ursache, Paula Romanescu, Cristian Mihail Miehs

Cafeneaua literară **este membră APLER şi ARPE.**

Vizitaţi Cafeneaua literară la adresa www.centrul-cultural-pitesti.ro